



Liberal program för Västmanland

Liberalerna är ett socialliberalt mittenparti. Vårt mål är att varje enskild människa ska ha frihet att bestämma över sitt eget liv. Vi har en tradition av "sociala reformer utan socialism". Vår samhällssyn har historiskt markerat avstånd åt såväl höger som vänster. För oss är inte frihet och jämlikhet värden i konflikt med varandra, utan tvärtemot varandras förutsättningar.

Sverige har en tid bakom sig av omfattande liberaliseringar. Efter finanskrisen på 90-talet förändrades den institutionella ramen för politik och ekonomi, under Alliansregeringen öppnades möjligheten till konkurrens och mångfald inom primärvården och skattenivån sänktes genom jobbskatteavdragen. Kulturpolitiken decentraliserades och regionerna gavs större makt och ansvar med Kultursamverkansmodellen. Regionerna har idag större utrymme till anpassning till lokala och regionala behov än tidigare.

Västmanland behöver en stark liberal kraft. Regionen har många områden att hantera, men det ska stå klart att det viktigaste uppdraget är att säkerställa västmanlänningarna en bra sjukvård. Pandemin har medfört att ett uppdämt vårdbehov växt fram. Resurstillskott är nödvändigt för att beta av de köer som uppkommit i pandemins spår. Därtill har vår region påbörjat flera stora investeringar. För Liberalerna talar det för att sjukvården måste ges fortsatt hög prioritet i den politiska styrningen av de resurser som står till buds.

Häls- och sjukvården lider av en ekonomisk utmaning med strukturella underskott. Verksamheterna är pressade. För att vården ska vara tillgänglig och ges efter behov, utan långa vårdköer, behöver resurserna användas mer effektivt. Den politiska ledningen behöver ge realistiska förutsättningar för att använda resurserna smartare.

Liberalerna vill därför driva på en genomgripande strukturförändring. Primärvården behöver förstärkas genom att såväl resurser som uppgifter förs över. Var och en ska ha rätt att träffa en

läkare de känner igen och som känner igen dem. Nära vård kan bara bli verklighet genom en faktiskt förskjutning inom hälso- och sjukvården.

Liberalerna vill inte se höjda skatter som svar på ökade behov av resurser. Vi vill se en satsning på det västmanländska näringslivet som vägen ut ur bristen på resurser, en satsning som kan skapa fler arbeten och därmed ökade skatteintäkter. De möjligheter som planerna för utveckling på Finnslätten i Västerås, som kan ge 30 000 nya arbetstillfällen, får inte gå om intet. Ett tågstopp på Finnslätten är bekräftat av kommunen och regionen, men fortsatt påverkansarbete måste prioriteras eftersom regeringen måste lyfta frågan. Det vore att ge rätt signal till näringslivet att här finns en region som tillsammans med näringslivet vill utveckla länet.

Kraven på politiskt ledarskap har ökat i en rasande fart. De senaste 20 åren har präglats av finanskris, flyktingvåg, populistiska rörelser, pandemi och en fullskalig rysk invasion av Ukraina. Vikten av framförhållning och förutseende kan inte understrykas nog. Det gäller även regionalt. Liberalerna vill bygga ett starkt och sammanhållet Västmanland som är rikt på möjligheter och motståndskraftigt när det blåser.



Vårdens framtida utmaningar	5
Framtidens hälso- och sjukvård	8
Jämlik vård och individens ansvar	8
Omställning till framtidens hälso- och sjukvård	9
Tillgänglighet och digitalisering av vården	10
Trygg vård i och nära hemmet	11
Primärvård och tidiga insatser	14
Första kontakten med vården	14
Vaccinationer och hälsoprogram	15
Elevhälsa och familjecentraler	17
Sjukhusvård/specialistvård	18
Förutsättningar för jämlik sjukvård	18
Korta köerna	19
Investeringar, upphandling och kvalitetsarbete	19
Hemlöshet och missbruk	21
Psykisk hälsa och psykiatri	23
Barn- och ungdomspsykiatri	23
Vuxenpsykiatri	24
Tandvård	25
Hälsa, levnadsvanor och förebyggande insatser	27
Fysisk aktivitet	27
Hälsosamma levnadsvanor	28
Tolk och anhörigstöd	29
Tolk	29
Anhörigstöd	29
Personal och organisation	30
Den demografiska utmaningen	30
Rätt kompetens på rätt plats	30
Minska onödig administration	31
Hyrpersonal, personalomsättning och sjukskrivningar	32
Kompetensutveckling, vidareutbildning och forskning	34
Digitalisering som stöd	35
Enklare att driva småskalig vård	36
Jämställdhet	38
Förlossnings- och abortvård	39
Cancerscreening	40
Barns rättigheter	41
Våld i nära relationer	42
Hedersrelaterat våld och förtryck	42
Kunskap för tillväxt	45
Forskning och innovation	46
Infrastruktur	47



Näringslivsutveckling	49
Planerbar energi	49
Mer närproducerat och ökad återvinning	50
En uppkopplad och levande landsbygd	51
Smartare, enklare och bättre kollektivtrafik	52
Trygghet mot brott	54
Utanförskap och integration	55
Kultur, idrott och civilsamhälle	57
Levande kulturliv	57
Kultur som tillväxtmotor	57
Folkbildning	59
Idrott	60



Vårdens framtida utmaningar

Vi lever i en orolig omvärld, där förutsättningarna ständigt förändras. Det ställer stora krav på samhällets insatser, inte minst i hälso- och sjukvården. Samtidigt lever vi längre än någonsin, allt fler överlever svåra sjukdomar. Det betyder också att fler lever med kroniska tillstånd och stora vårdbehov. Det gör att vi har en ständig utmaning med att få hälso- och sjukvården att räcka till.

Stigande livslängd och snabb medicinsk och medicinteknisk utveckling ger stora mänskliga vinster, men kommer också att sätta sjukvårdens finansiering på hårda prov. Prognoser pekar på att sjukvårdsbehoven kommer att öka de närmaste åren. Samtidigt blir det färre i arbetsför ålder som kan arbeta inom vården. Det innebär att vi måste arbeta annorlunda. Vården måste förändras och utvecklas så att färre kan vårda fler.

En stor del av arbetet handlar om att stärka hälsan och arbeta förebyggande och uppströms. Enligt WHO kan exempelvis ca 80% av kranskärslsjukdomar motverkas av goda levnadsvanor. Detsamma gäller 30% av all cancer. Vi kommer att behöva arbeta mycket mer intensivt med hälsofrämjande och förebyggande insatser, för att i så stor utsträckning som möjligt hindra eller skjuta upp behovet av sjukvård. Ett konkret exempel på det är seniorhälsovårdsprogrammet. På det sättet kan vi "bromsa" inflödet och behovet av vård.

Vi måste också bli bättre på att sätta in tidiga insatser. Kan vi identifiera riskfaktorer eller sjukdomar i ett tidigt stadium kan vi spara både lidande och resurser. Det är nödvändigt för att behoven av vård ska kunna tillgodoses på ett smart och effektivt sätt. Vården är traditionellt byggd för att hantera och behandla ett problem i taget. Eftersom många kommer att ha flera sjukdomar samtidigt fungerar det inte att arbeta i stuprör. Perspektivet måste vara långsiktigt och vården måste se till helheten för patienten. Vi måste samarbeta mer, över organisationsgränser.

För att möta sjukvårdens framtida utmaningar kommer det förebyggande arbetet att bli allt viktigare. Det kan handla om alltifrån att så tidigt som möjligt upptäcka barn med särskilda behov eller psykisk ohälsa, eller möjliggöra för personer som utgör en riskgrupp att genomgå hälsoundersökningar i förebyggande syfte. En fast läkarkontakt som den enskilde själv har valt är också en viktig åtgärd för att stärka det sjukdomsförebyggande arbetet.



Ekonomi och ökade kostnader är en del av utmaningen. Åren av ständiga underskott och underfinansierad budget för sjukvården måste få ett stopp. Hälso- och sjukvårdsnämnden måste ges förutsättningar och en realistisk budget att jobba utifrån.

En förutsättning för att samhället ska kunna erbjuda både frihet och trygghet för individen är en långsiktigt god ekonomi. Regionerna går igenom en svår tid ekonomiskt med stora underskott och Västmanland är inget undantag. Vi ser dock tecken på att utvecklingen nu vänt och går åt rätt håll. Liberalerna ser att resurser till vården skapas genom tillväxt snarare än skattehöjningar. Vi behöver se till att vårdinsatser riktas till dem med störst behov och att verksamheten som bedrivs är ändamålsenlig. Det behövs en kontinuerlig översyn av insatser med tveksam patientnytta eller som är svåra att motivera utifrån att den som har störst behov ska prioriteras. Resurser behöver flyttas från administration till kärnverksamheten och primärvården behöver kraftigt förstärkas.

När staten beslutar om nya krav eller uppdrag för vården måste full finansiering följa med. Liberalerna vill stärka finansieringsprincipen så att regioner och kommuner inte tvingas bära kostnaderna för statliga reformer på egen hand. En mer långsiktig och förutsägbart statlig finansiering skapar bättre förutsättningar för hög kvalitet, god tillgänglighet och hållbara offentliga finanser.

Det kraftigt försämrade omvärldsläget påverkar också Region Västmanland. Frågor som rör samhällets beredskap i kris och krig kräver uppmärksamhet. Sjukvården måste vara robust och klara en situation där exempelvis varuförsörjningen inte fungerar normalt. Men regionens ansvar är större än sjukvården. Även kollektivtrafik och andra funktioner måste rustas för en krissituation. I beredskapsarbetet är det viktigt med ett tätt samarbete med kommunerna, näringslivet och inte minst civilsamhällets organisationer.

Tidigare växte regionens administrativa överbyggnad på ett problematiskt sätt. Vi har nu vänt utvecklingen och detta arbete får inte avstanna. Vi vill se mindre detaljstyrning och administrativt krångel som stjäl värdefull tid från patienten. Vi ska ha förtroende för att verksamheternas chefer och professionen vet bäst hur god vård bedrivs. Värde skapas i mötet mellan vårdens medarbetare och patienten. Våra medarbetare ska ha bästa möjliga förutsättningar att göra ett bra jobb.



En utbyggd och välfungerande primärvård med bred kompetens att möta fler patienter som inte kräver sjukhusets resurser. Digitala system som hjälper och inte stjälper i det vardagliga arbetet, personal som ägnar sig åt rätt arbetsuppgifter så de med medicinsk kompetens kan ägna sig åt att möta och vårda patienter. Att vårdplatserna på sjukhuset används mer effektivt genom minskat inflöde och snabbare utflöde av patienter. Att vården rent organisatoriskt anpassas mer utifrån de som har störst vårdbehov för att skapa en mer effektiv organisation. Fler privata vårdgivare kan vara med och bidra till att minska köerna såväl i primärvården som i specialistsjukvården.



Framtidens hälso- och sjukvård

Jämlik vård och individens ansvar

Liberalismens tro på individens förmåga utgör ett viktigt perspektiv i vår sjukvårdspolitik. Hälso- och sjukvården i Västmanland kan bidra till att stärka människors hälsa och ge stöd, men den enskilda människan är den med störst påverkan på sin egen hälsa och sina levnadsvanor. Vår utgångspunkt är att du har makten över din kropp, din hälsa och din framtid.

Jämlik vård är en hjärtefråga för oss Liberaler. Ett jämlikt och gott bemötande innebär att vården i mötet av varje patient ska ske med samma respekt och värdighet, oavsett kön, ålder, etnisk bakgrund, sexuell läggning eller funktionsnedsättning. Det handlar exempelvis om att erbjuda samma vård oavsett hur stora förkunskaper en patient har och hur stora krav patienten ställer. Idag råder fortfarande stor ojämlikhet i landet med spridda öar av kunskap i regioner, på kliniker, i ideell sektor och på lärosäten.

En god självupplevd hälsa är viktig för att kunna arbeta, ha en meningsfull och trygg tillvaro i livet. Tyvärr spelar socioekonomiska faktorer fortfarande en stor roll för människors hälsa, där de med kända riskfaktorer som lägre utbildningsnivå och lägre inkomster ofta upplever och har en sämre hälsa än dem med högre utbildning och inkomst.

I områden med fattigdom, lägre utbildningsnivå, där fler har invandrat och arbetslösheten är högre, där är folkhälsan sämre och sårbarheten för sjukdom större. Där människors behov är som störst behövs insatser för att stärka hälsan som mest. Mödrahälsovård och föräldrautbildning, vaccinationer, hembesöksprogram för familjer med spädbarn, information på andra språk samt familjecentraler är några exempel där verksamheten behöver anpassas efter behov. Hälsa behöver också vara ett tydligt delmål för svensk integrationspolitik.

Vi vill:

- Att Region Västmanland ska underlätta för människor att ta ansvar för sin egen hälsa.
- Arbeta för en jämlik vård för alla oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning, etnisk eller religiös tillhörighet, könsidentitet eller sexuell läggning.



- Förstärk arbetet med familjecentraler, mödravård, vaccinationer och hembesök i områden där behoven är stora.

Omställning till framtidens hälso- och sjukvård

Liberalerna vill att varje människa ska få möjlighet att leva livet så fritt som möjligt, oavsett långvarig sjukdom eller svaghet. Vi genomför nu en omställning av vården där primärvården blir navet och den vårdnivå som ska vara nära invånarna. Nära vård är ett nytt sätt att arbeta med hälsa, vård och omsorg. Kärnan i nära vård är det personcentrerade arbetssättet som utgår från varje individs behov och förutsättningar.

Liberalerna har i mer än fyrtio år arbetat för att alla ska ha en egen husläkare som tar ansvar för och samordnar individens vård. Med en ansvarig läkare blir det mer kontinuitet. Med kontinuitet följer färre inläggningar, vården blir mer kostnadseffektiv, patienterna känner sig mer nöjda och läkaren känner patienten. Du ska känna igen din läkare och din läkare ska känna igen dig. På äldreboenden ska det i första hand vara den egna husläkaren som gör vårdbesök.

Sverige har idag låg kontinuitet i kontakter mellan patient och vårdpersonal. Vi vill utforma kultur, regelverk och ersättningssystem så att färre personer behöver vara inblandade i vården av den enskilde. Tvärprofessionella team ska formas runt varje individ med ett kärnteam i vardaglig direktkontakt med individen.

Det förebyggande, hälsofrämjande och rehabiliterande uppdraget behöver stärkas, för både fysisk och psykisk hälsa. På många håll innebär detta att primärvården behöver resurser och strategier för att anställa fler husläkare, kuratorer, fysioterapeuter och distriktssjuksköterskor. På varje vårdcentral bör det finnas en äldresjuksköterska.

Patienter som är i behov av eftervårdsrehabilitering ska erbjudas möjligheter till träning i hemmamiljö med stöd av professionella team. Tillsammans med patienten och teamet ska en rehabiliteringsplan tas fram.

Barn och vuxna med funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom som har många kontakter med sjukvård och myndigheter ska få en fast vårdkontakt anpassad efter sina behov, till exempel en diabetessjuksköterska, undersköterska eller socionom. Personer med långvarig sjukdom och behov av många besök ska kunna direktboka sina återbesökstider utan telefonköer och krångel. När det gäller personer med intellektuell funktionsnedsättning behöver vårdcentralerna förbättra



kommunikation och bemötande. Fastläkarsystem behöver övervägas inom sjukvårdsområden där läkarkontakterna är långvariga, till exempel inom psykiatri.

Artonårsgränser i sjukvården ska suddas ut. Barn blir, juridiskt sett, vuxna över en natt när de fyller 18 år, men det innebär inte att en helt ny vårdform är vad de behöver. Liberalerna vill därför att gränsen för överflytt från barn- till vuxensjukvård ska vara flexibel och att den, i samråd mellan läkare och patient, ska justeras efter varje individs behov.

Vi vill:

- Att alla i Västmanland ska ha en egen husläkare som de känner igen och som känner igen dem.
- Förbättra kontinuiteten för den enskilde genom tvärprofessionella team.
- Öka antalet äldresjuksköterskor på vårdcentralerna.
- Införa en fast vårdkontakt för barn och vuxna med långvariga vårdbehov
- Ha en mjukare övergång mellan barn- och vuxensjukvård efter varje individs behov.
- Fortsätta utveckla arbetet med Nära Vård.

Tillgänglighet och digitalisering av vården

För många som uteblir från ett bokat sjukhusbesök är orsaken att det är svårt att komma i kontakt med vården. Ärenden kring bokning, om- och avbokning måste kunna göras på ett lättillgängligt sätt. Framförhållning och flexibilitet krävs vid kallelser och särskild hänsyn måste visas äldre innevånare.

Det ska vara möjligt att få vård geografiskt nära där man bor, även om detta skulle vara på andra sidan länsgränsen. Om kompetensen saknas tillfälligt vid sjukhusen vid noderna ska det vara möjligt att söka sig någon annanstans än Västerås. Detta är viktigt framför allt i den norra länsdelen. Vårdcentralerna har också en viktigare roll längre från sjukhusen och det behöver återspeglas sig i till exempel längre öppettider.

Där det är medicinskt lämpligt vill vi att vården ska vara tillgänglig både digitalt och fysiskt – digifysiskt – utifrån människors behov. Vi vill att vårdavtal ska uppmuntra utveckling av nya digitala



lösningar. Digifysisk vård ska prioriteras för personer med långvarig sjukdom, så att de genom hälso-appar, självtester, egenmonitorering och digitala besök kan få mer regelbunden vård och behandling.

Digital vård är ett viktigt komplement i sjukvården, men dagens ersättningssystem skapar obalans när patientens hemregion får betala för nätläkarbesök utan möjlighet till uppföljning eller kontroll. Liberalerna vill se ett nytt regelverk där kostnadsansvaret för digital vård ses över, resurser används mer effektivt och vårdens finansiering blir mer rättvis och behovsstyrd.

För att underlätta digitala vård- och hälsotjänster vid långvarig sjukdom ska teknisk utrustning kunna lånas ut enligt samma princip som hjälpmedel. Hjälpmedelscentrum har en viljeinriktning att möjliggöra medicinsk teknik. Vi vill effektivisera arbetssätten med stöd av digital teknik som digital utprovning, utveckla e-utbildning för produkter och förskrivarutbildningar, samt införa en beställarportal. Hjälpmedel är viktigt och nödvändigt för omställning till den nära vården, patienter och närstående och frigör personal så att dom kan arbeta med andra arbetsuppgifter.

Vi vill:

- Förbättra tillgänglighet vid av- och ombokning samt ta särskild hänsyn till äldre.
- Förbättra tillgängligheten genom mer digifysisk vård.
- Ha ett nytt nationellt regelverk för nätläkartjänster.
- Tillåta att medicinsk teknisk utrustning lånas ut till patienten på samma sätt som hjälpmedel.

Trygg vård i och nära hemmet

Människor måste kunna bo och vårdas hemma utan att behöva ge avkall på trygghet. Patientfokus och risker med mikrobiell resistens är tunga argument för att ge allt mer sjukvård i människors hem. Vården ska vara likvärdig i hela länet. Vård som människor behöver ofta ska finnas tillgänglig i alla delar av länet. Att den kompetens som krävs för att upprätthålla detta finns måste säkerställas.



Vi vill att allt fler barn och vuxna ska kunna få slutenvård hemma efter inledande utredning, med möjlighet till sjukhusvård eller närvårdsplats för den som behöver. Vården ska ske med punktinsatser från specialistvården, digital kommunikation och beredskap dygnet runt.

Närsjukvårdsplatsen i Kungsör är ett bra exempel som vi vill utveckla och sprida vidare. Lagen behöver möjliggöra enkel läkemedelshantering hemma, med slutenvården som medicinskt ansvarig.

Liberalerna arbetar för mer mobil vård i hela Sverige. Mobila team är nära, trygg vård med enkla kontaktvägar. Mobila vårdteam ska kunna göra hembesök hos fler personer med stora vårdbehov. Det ger trygghet och ro och minskar risken för vårdrelaterade infektioner och förvirringstillstånd. Teamen ska bemannas med både regionens och kommunens personal, så att de kan ge akut och planerad vård. Samtidigt kan kommunens omsorg göra biståndsbedömning på plats. På så vis kan människor som får besök av mobila team kunna föras till slutenvård eller sjukhusvård utan att behöva passera akuten.

Genom mobila team ska patienter kunna få större möjlighet till insatser av skiftande slag, exempelvis läkare eller sjuksköterska, biståndsbedömning och hemsjukvård, provtagning, psykiatri, tandvård, hörselundersökning eller mobil akutröntgen. Vården ska få kunskapsstöd och tillfälliga resurser för detta.

Tidiga insatser vid hjärtstopp räddar liv. Liberalerna vill att systemet med SMS-livräddare införs i samtliga regioner och samordnas nationellt, så att utbildade frivilliga snabbt kan larmas oavsett var i landet de befinner sig. Genom ökad information och fler frivilliga kan fler människor få livräddande hjälp innan ambulansen når fram.

Liberalerna vill att mer psykiatrisk vård ska kunna ges hemifrån till exempel med mobila team. Lättanvända e-besök till första linjens psykiatri, samtalsbehandlingar, neurologisk vård och andra specialiteter ger patientmakt och mer jämlik vård.

Ett viktigt komplement till vård i hemmet är närvårdsplatser och närvårdsavdelning (NÄVA). Den första närvårdsplatsen har öppnat, inrymd i ett äldreboende i Kungsör. Liberalerna vill utöka detta på fler platser.



Vi vill:

- Att fler ska kunna vårdas i det egna hemmet.
- Säkerställa att kompetens och kapacitet för vård som behövs ofta finns i noderna (sjukhusen i Västerås, Köping, Fagersta och Sala).
- utöka vård i hemmet med tillgång till närvårdsplats med närvårdplatsen i Kungsör som förebild.
- Utöka mobila vårdteam där region och kommun samarbetar (bland annat hemsjukvård, hemtjänst och biståndsbedömning).
- Ha ett nationellt system för SMS-livräddare.
- Att mer psykiatrisk vård ska ges i hemmet genom digitala besök och mobila team.



Primärvård och tidiga insatser

Första kontakten med vården

Vi behöver stärka primärvården i Västmanland. Primärvården är ofta den första vardagliga kontakten människor har med vården. Mindre vårdcentraler kämpar ofta ekonomiskt och vi vill därför anpassa ersättningssystemet för att underlätta för dem. Även hemsjukvård räknas som primärvård och den bedrivs av kommunerna. Regionen ansvarar också för primärvård i form av till exempel jourmottagningar, ungdomsmottagning samt mödravårds- och barnavårdscentraler (MVC resp. BVC).

Eftersom många har insatser från både regional och kommunal sjukvård är det viktigt att vi samarbetar på ett bra sätt. I Västmanland finns till exempel närvårdsteam för patienter med komplexa vårdbehov. Det kan till exempel vara en äldre person med många sjukdomar, som har svårt att ta sig till vårdcentralen och som ofta får åka in och ut på sjukhus. Närvårdsteamet gör hembesök och jobbar förebyggande och uppföljande för att personen i fråga inte ska behöva hamna i ett väntrum på akuten. Det har visat sig mycket effektivt och sparar resurser för både regionen och kommunen, samt lidande för patienten.

Fler ska få träffa läkare de känner igen, och som känner igen dem. En läkare som känner sina patienter har bättre förutsättningar att ge bra och rätt behandling. Du ska heller inte behöva upprepa dina besvär för olika läkare varje gång du går till vårdcentralen. Det är också mer resurseffektivt att ta hand om patienter i ett tidigt skede på vårdcentralen. Därför är det också viktigt att satsa på vårdcentralerna för att hälso- och sjukvårdens resurser ska räcka framöver.

För att nå dit behöver varje läkare ta hand om ett rimligt antal patienter. Socialstyrelsen har satt ett mål på 1100 listade patienter per läkare. Det innebär att vi behöver utbilda, rekrytera och behålla fler. Samtidigt behöver andra funktioner som distriktssköterskor, kuratorer, fysioterapeuter m.m. finnas för att hela vårdcentralen ska fungera på ett bra sätt. Satsningar på utbildning måste fortsätta, liksom förflyttning av resurser och uppdrag från sjukhusvården till primärvården.



För att nå dit behövs nationell samordning och ett gemensamt ansvar mellan landets regioner. Liberalerna vill verka för nationell samordning av utbildningsinsatserna, fler ST-tjänster inom bristområden och en rättvis fördelning mellan regioner av ansvaret för att utbilda framtidens allmänspecialister.

Det behöver också finnas en enkel väg in till vården för den som är äldre eller har ett stort vårdbehov. Det kan handla om att det finns en mottagning för äldre på varje vårdcentral, till exempel ett separat nummer till en sköterska som arbetar med och känner igen patienten. Det skapar trygghet och kontinuitet och en tillgänglig vård som ser till att fånga upp behov i ett tidigt skede.

Halva befolkningen går igenom klimakteriet. För vissa innebär det även klimakterierelaterade hälsoproblem. Ändå är kunskapen och kompetensen inte vad den borde på det här området. Klimakteriekompetens ska finnas i primärvården, på vårdcentralerna och eller i noderna.

Vi vill:

- Stärka primärvården och flytta resurser och uppdrag från sjukhusvården till primärvården.
- Underlätta för mindre vårdcentraler genom förändringar i ersättningssystemet.
- Utveckla närvårdsteam.
- Att fler ska få träffa en läkare de känner igen och som känner igen dem.
- Arbeta för att Västmanland ska uppnå målet om 1100 listade patienter per läkare.
- Arbeta för en enkel väg in för äldre med stora vårdbehov.
- Att det ska finnas klimakteriekompetens i primärvården.

Vaccinationer och hälsoprogram

Vaccination mot vissa sjukdomar är ett viktigt skydd för såväl vuxna som barn. Under pandemin blev nyttan av vaccin mycket tydligt. Tyvärr finns det grupper i samhället som av olika skäl och utan vetenskaplig grund väljer att inte vaccinera sina barn. Därför måste kunskapen om, och konsekvenserna av, att inte vaccinera öka och alternativa fakta motverkas.



Liberalerna har sett till att Region Västmanland erbjuder barn och unga gratis vaccinering mot TBE, som orsakas av fästingbett. Nu vill vi undersöka om elevhälsan kan sköta de vaccinationerna för att nå ännu fler. Vi vill också att regionen noga följer utvecklingen av vaccinationsprogram och ligger i framkant redo att vaccinera så snart det finns rekommendationer och expertråd. Det är dock viktigt att rekommendationer från Folkhälsomyndigheten åtföljs av statlig finansiering.

Bältros är en smärtsam sjukdom som framför allt drabbar äldre. För vissa leder sjukdomen till långvarig nervsmärta som kraftigt försämrar livskvaliteten. Vaccination kan förebygga både sjukdom och komplikationer, men kostnaden gör att många avstår. Liberalerna vill därför att vaccination mot bältros ska erbjudas kostnadsfritt till äldre, på samma sätt som flera andra viktiga förebyggande insatser. Det minskar lidandet för den enskilde och kan samtidigt minska behovet av vård och behandling.

Seniorhälsovårdsprogrammet är ett exempel på hur vi kan arbeta med strukturerat och förebyggande. Vi har infört ett program för seniorer, som till strukturen liknar det program som barn följs upp med på BVC. Det innehåller bland annat samtal, provtagning och uppföljning i olika steg. Syftet är att tidigt upptäcka behov av behandling, eller åtgärder som kan förebygga sjukdom eller vårdbehov för att kunna sätta in insatser tidigt. Lyckas vi se till att fler håller sig friska länge så räcker vårdens resurser längre och vi kan undvika lidande.

Region Västmanland behöver arbeta med att minska hälsoklyftor i sitt förebyggande arbete och se till att det prioriteras av vården. Information till medborgarna om regionens förebyggande arbete för att minska hälsoklyftor behöver anpassas och finnas tillgängligt på fler språk och lättbegriplig svenska.

Vi vill:

- Öka kunskaperna och motverka faktaresistens kring fördelarna med vaccinationer.
- Fortsätta arbetet med gratis TBE-vaccination för barn och undersöka möjligheten för elevhälsan att ge TBE-vaccin.
- Införa kostnadsfri vaccination mot bältros för äldre.



- Ligga i framkant för att införa andra vaccinationsprogram där det finns rekommendationer från Folkhälsomyndigheten och statlig finansiering.
- Fortsätta införandet av seniorhälsovårdsprogrammet och utveckla det ytterligare.
- Förbättra informationen om det förebyggande arbetet på lätt svenska och fler främmande språk.

Elevhälsa och familjecentraler

Liberalerna vill satsa på elevhälsan och förbättra samarbetet mellan elevhälsa och sjukvård. Det kan ibland vara svårt för mindre kommuner att anställa rätt kompetens i elevhälsan. Därför vill vi hitta samarbeten där regionen anställer och kommunerna köper tjänsten av regionen.

Tidiga insatser behövs för att ge barnen en bra start och goda vanor. På flera platser i Västmanland finns familjecentraler där kommunen, regionen och andra aktörer samarbetar för att ge föräldrar råd och stöd. Där finns också möjlighet att upptäcka behov och ge tidiga insatser. Vi vill fortsätta driva på för att familjecentraler ska finnas i alla kommuner i Västmanland och att de som redan finns ska utvecklas. På en av familjecentralerna finns tandvården med för att öka kunskap om och tidigt förebygga karies. Det behovet kan finnas på flera familjecentraler.

Vi vill:

- Hitta samarbeten där regionen tillhandahåller tjänster inom elevhälsa som kommunerna kan köpa.
- Att det ska finnas familjecentraler i alla länets kommuner.



Sjukhusvård/specialistvård

Förutsättningar för jämlik sjukvård

En socialliberal grundprincip är att vård ska ges efter behov, inte efter ekonomisk styrka men inte heller efter önskemål. Därför behövs en offentligt finansierad vård av hög kvalitet som är tillgänglig för hela befolkningen. Regionerna ska ha ansvaret för sjukvården samtidigt som det behövs ett tydligare statligt ansvarstagande för att säkerställa en likvärdig vård i hela landet, från primärvård till högspecialiserad vård. Vi säger däremot nej till att förstatliga sjukvården.

Det är uppenbart att dagens statliga styrning och 1600-talets länsgränser inte fungerar optimalt. Detaljstyrande och administrationstunga statsbidrag hämmar utvecklingen och skillnaderna i förutsättningar skapar stora problem för vissa regioner. Att dagens ordning inte fungerar tillräckligt bra bekräftades under coronapandemin. Det är inte rimligt att det finns så stora skillnader i tillgänglighet, finansiering och villkor för patienter och personal mellan regioner som råder i dag.

Vårdens förutsättningar måste bli mer jämlika, något som kräver en översyn av organiseringen. Huvudmannaskapet över sjukvården ligger idag hos regionerna. Det innebär att det är den demokratiskt valda majoriteten i Region Västmanland som bestämmer hur vården ska utformas. Samtidigt vill vi i Liberalerna att staten ska ta ett större ansvar för den avancerade högspecialiserade vården och fatta beslut kring var den högspecialiserade vården ska bedrivas. Det handlar dels om att skapa en mer likvärdig vård över landet, men framförallt handlar det om att säkerställa kvaliteten på den högspecialiserade vården.

Tanken är i grunden enkel, övning ger färdighet. Ju fler gånger samma kirurg eller ortoped utför samma ingrepp blir kvaliteten på ingreppen bättre och risken för komplikationer och vårdrelaterade skador minskar. Att förlägga vissa typer av ingrepp på färre ställen kallas *nivåstrukturering*. Detta arbetssätt kan också användas regionalt för att skapa en mer högkvalitativ vård.

Liberalerna anser att staten behöver ta större ansvar för sjukvårdsberedskapen. Regionerna ska hålla mindre lager, men staten ansvara för uthållighet genom omsättningslager, internationell



samverkan och handel. Tills det att ansvarsfördelningen tydliggjorts har regionerna ett omfattande ansvar som tidigare har försummats. Denna fragmentariska och decentraliserade ordning för säkerhet och beredskap är orimlig, det är en statlig kärnuppgift som inte kan bortses från. Region Västmanland kan och ska göra mer för att säkerställa att vi har motståndskraft mot tillfälliga störningar.

Vi vill:

- Att staten ska ta ett större ansvar för styrning och finansiering av sjukvården, men vi säger nej till ett förstatligande.
- Använda nivåstrukturering för att uppnå en högre kvalitet i vården.
- Att regionen ska ta ett större ansvar för säkerhet och beredskap.

Korta köerna

Att behöva vänta på vård i en vårdkö innebär stort lidande för den enskilda människan, men det är också negativt för hela samhället. Staten har beslutat om en vårdgaranti som innebär att man ska få vård inom 90 dagar. Att korta köerna och väntetiden tills behandling genomförs är därför centralt för Liberalerna. De statliga insatser som görs för att korta köerna ska regionen delta aktivt i. Regionen ska också göra ett eget arbete för att korta köer utöver det staten satsar på.

Regionen kan på kort sikt minska vårdköerna genom att upphandla vård från privata vårdgivare med ledig kapacitet. Vårdgarantikontoret sköter regionens patientvägledning och hjälper patienter att hitta vårdgivare med kortare väntetider. På längre sikt kan tillgängligheten förbättras genom att stärka vårdgarantin och patienternas rätt att söka vård i hela landet, öka tillgången till specialistkompetens samt analysera och införa arbetssätt från andra länder med kortare köer.

Vi vill:

- Att regionen aktivt ska arbeta för att korta vårdköerna.

Investeringar, upphandling och kvalitetsarbete

När regionen bygger ett nytt sjukhus måste det innehålla tillräckligt många vårdplatser så att patienter inte ska behöva bli liggande i korridoren. Nya vårdavdelningar ska i första hand bestå av enbäddsrums. De vårdplatser som finns behöver användas på ett smart och effektivt sätt genom att



minska inflödet genom förebyggande åtgärder och mer vård i hemmet och i primärvården, samt ett snabbare utflöde.

Sjukhuset i Köping är i stort behov av investeringar. Att inte göra något kommer att innebära att vård inte kan genomföras och det kommer också innebära en risk för patientsäkerheten. De planerade och beslutade investeringarna i renovering och en ny byggnad ska därför genomföras som planerat.

Upphandlingar är ofta detaljstyrande och tekniskspecifika. Sjukvårdens avtal ska istället stimulera utveckling genom mer funktionsupphandling, innovationsupphandling och långsiktiga innovationspartnerskap. Upphandlingar behöver i högre grad utformas så att även små, kreativa företag kan lämna anbud.

Vi ser också behovet av kontinuerligt och systematiskt kvalitets- och förbättringsarbete. Här behövs mer samarbete kring till exempel avvikelser och en förutsättning är att våra system och processer är kompatibla. Ökade behov av samverkan mellan olika aktörer ställer också krav på till exempel digitala system och nya arbetssätt.

Vi vill:

- Att nya vårdavdelningar i första hand ska bestå av enbäddsrums
- Att beslutade investeringar i NAV genomförs som planerat
- Att beslutade investeringar i Köping genomförs som planerat
- Utforma upphandlingar så att små företag kan lämna anbud



Hemlöshet och missbruk

Personer som lever i samhällets marginal behöver synliggöras. Regionen behöver bli bättre på att omhänderta hemlösa som lider av ohälsa. Personer i akut hemlöshet ska inte slussas runt mellan myndigheter. De behöver en sammanhållen vårdsamordnare, "case manager", som håller ihop vård, praktiskt stöd och behandling. Personer som lever i akut hemlöshet ska också ha rätt till ett personligt ombud som hjälper till i kontakten med myndigheter, på samma sätt som för personer med psykisk funktionsnedsättning. Vi vill stärka och utveckla regionens och kommunernas samarbete.

Vi vill utveckla sjukvårdens uppsökande verksamhet i Västmanland och tillgängliggöra vården för hemlösa, med särskilt fokus på äldre. Mottagningarna för hemlösa i Köping och i Västerås är viktiga verksamheter som ska utvecklas och stärkas. Sjukvårdens uppdrag när det gäller alkohol och droger är att arbeta förebyggande. Liberal alkoholpolitik går ut på att arbeta preventivt och stödjande för att stoppa missbruk och riskbruk.

Narkotikaproblem är starkt kopplade till psykisk ohälsa. Liberalerna vill göra upp med det synsätt som stigmatiserat människor som lider av beroendesjukdom. En mer human politisk inriktning för missbruksvården är möjlig i förstärkning av det förebyggande och vårdande arbetet. Här är till exempel sprututbytesprogram och lågtröskelmottagningar viktiga.

I Västerås har det startat en lågtröskelmottagning. Mottagningen har särskilt fokus på personer med missbruk. Lågtröskelmottagningens samarbete med andra verksamheter behöver vara nära. Samtidigt har lågtröskelmottagningens placering nära sjukhuset lett till problem med ökad otrygghet på sjukhusområdet. Det kräver fortsatt arbete med att säkra tryggheten på området.

Regionen behöver samarbeta nära med Polisen kring tillnyktring. Sedan flera år tillbaka har ambitionen varit att starta en tillnyktringsenhet i Västmanland men intresset från kommunerna har varit svalt. Tillnyktringsenheten är tänkt att erbjuda människor med missbruksproblem en god omvårdnad i en säker vårdmiljö, tillnyktring med medicinsk säkerhet. Den enskilde skall även erbjudas samtal där erbjudande ges om fortsatt stöd och behandling



Vi vill:

- Att personer i akut hemlöshet ska ha rätt till en vårdsamordnare samt ett personligt ombud
- Utveckla sjukvårdens uppsökande verksamhet riktad mot hemlösa
- Ha en human inriktning på missbruksvården med fokus på förebyggande insatser
- Arbeta för ökad trygghet på sjukhusområdet
- Samarbeta med Polisen kring tillnyktring



Psykisk hälsa och psykiatri

Barn- och ungdomspsykiatri

Barn- och ungdomspsykiatri ska värnas, stärkas och utvecklas. Idag är det stora utmaningar, köerna till utredning växer och regionen har svårt att svara upp mot de behov som finns. Här behövs rätt vård i rätt tid. Varje individ ska få hjälp, tröst och stöd genom snabb och tidig vård.

Det ska vara lätt att få hjälp att bygga psykisk hälsa. Köerna till BUP ska kortas - ingen ska behöva vänta mer än 30 dagar. Resurserna måste riktas mot att vårdgarantin ska kunna uppfyllas.

Samarbetet mellan elevhälsan, vårdcentraler och ungdomsmottagningar måste stärkas så att det blir större möjlighet att hjälpa unga med psykisk ohälsa. Även inom psykiatri behöver vårdkapaciteten utökas.

Många barn och ungdomar som diagnostiseras med neuropsykiatriska problem har rätt till insatser från habiliteringen. Deras uppgift är att erbjuda stöd, råd och behandling till barn, unga och vuxna med funktionsnedsättningar som är livslånga och omfattande. Det är viktigt att habiliteringen får resurser, men också utvecklar nya arbetssätt för att räcka till då inflödet av personer med behov av habilitering ökar. De som behöver få individuell behandling måste kunna få det.

Behovet är stort av en stärkt samordning för att stötta barn med funktionsnedsättning och deras familjer. För att det skall bli en verklighet så krävs en koordinator som ger ett praktiskt stöd i allt från kartläggningen av kontakter, hänvisning till rätt stöd, emotionellt stöd, förbereda möten, samverka med och ge stöd till kommuner för att förbättra samordningen mellan huvudmännen.

Vi vill:

- Korta köerna så att ingen ska behöva vänta mer än 30 dagar på att få hjälp från barn- och ungdomspsykiatri
- Stärka samarbetet mellan elevhälsan, ungdomsmottagningar och vårdcentraler för barn och unga med psykisk ohälsa
- Prioritera individuell behandling för barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- Inrätta en koordinator som ger praktiskt stöd till familjer med barn med funktionsnedsättningar.



Vuxenpsykiatri

Den psykiska ohälsan i samhället har ökat de senaste decennierna. Mest ökar den bland unga kvinnor. Ökningen har kopplats till förändrade livsvillkor men fortfarande saknas säkerställda orsaker.

Psykisk ohälsa bland kvinnor är vanligast under de barnafödande åren, vilket får konsekvenser för kvinnors reproduktiva hälsa. En depression i anslutning till förlossning kan också påverka kvinnors förmåga att knyta an till det nyfödda barnet, och i förlängningen till barnets emotionella utveckling. Kvinnors psykiska hälsa är ett eftersatt forskningsområde och behöver belysas bättre ur flera olika perspektiv, inte enbart det medicinska.

Människor som lider av ätstörningar behöver få professionell hjälp oavsett ålder och sjukdomsbild i övrigt. Liberalerna vill därför ha en vård där psykiatri och ätstörningsenheten samverkar runt patienter med komplexitet. Köerna till ätstörningsvården måste kortas. Vi kan också se ätstörningar ur ett genusperspektiv då ätstörningar övervägande drabbar flickor och kvinnor.

PTSD är en faktor bakom suicid och suicidprevention. Därför behöver vi fler traumautbildade psykologer för att säkerställa att vårdens beredskap kan möta individernas behov av vård. Vården behöver bli bättre på att omhänderta utsatta för sexuellt våld. Det är även viktigt att stärka traumavården utifrån behov hos flyktingar som kommit till Sverige från krigshärjade områden.

Rätten att skriva in patienter behöver vidgas. Självvald sluten- eller sjukhusvård i framförallt psykiatri där patienten själv styr sina egna in- och utskrivningar bör erbjudas. Det ökar individens egenmakt och självständighet och leder till färre tvångsåtgärder och vård dygn.

Vi vill:

- Bättre belysa kvinnors psykiska ohälsa
- Att ätstörningsenheten och psykiatri samverkar kring patienter med komplexa vårdbehov
- Ha fler traumautbildade psykologer för att kunna möta PTSD, suicid och sexuellt våld
- Förstärka traumavården för flyktingar
- Ha större möjligheter för patienter att skriva in och ut sig själv vid självvald slutenvård.



Tandvård

Människor som förlorat tänder är sjukare än andra, bakteriebeläggningar på tänderna ökar risken att dö i förtid med 50 procent och människor med tandlossning dör i snitt 30 år tidigare än andra. Detta kräver fokus på riskgrupper. På sikt krävs också en stor omställning av tandvården.

Sveriges befolkning har fått allt bättre munhälsa, men det finns hål i den bilden. Människor med långvariga sjukdomar och personer som lider av psykisk ohälsa är särskilt utsatta. Den nya specialiteten orofacial medicin stöttar människor med komplexa funktionsnedsättningar och/eller systemsjukdomar. Denna specialitet måste stärkas.

Utrikesfödda och människor med sämre socioekonomi halkar efter i munhälsa. Tidiga och uppsökande insatser behövs med intensiv tandvård, rådgivning och utbildning till vårdnadshavarna. Den sociala klyftan i munhälsa måste slutas.

Nationella tandvårdsprogram ska tas fram för riskgrupper. Kunskapen måste också öka om munhälsa vid åldrande och vid demenssjukdomar, neurologiska sjukdomar, Parkinsons sjukdom, MS och andra tillstånd som ofta drabbar äldre.

För att stärka riskgruppers munhälsa krävs legitimerad tandvårdskompetens även i den övriga hälso-och sjukvården som ger råd till patienter i riskgrupper. Personal på vårdcentraler, familjecentraler, barnmorskemottagningar och barnvårdscentraler ska ha grundläggande kunskap om munhälsa.

Senare års forskning har visat att diabetes, benskörrhet och andra sjukdomar med modern diagnostik kan upptäckas tidigare genom symtom från tänder och munslemhinna. Liberalerna vill därför att tandvården får en roll att tidigt fånga upp sjukdomsprocesser.

Inom omsorgen om äldre och människor med funktionsnedsättning ska möjligheten finnas att få sin munhälsa omskött genom mobila enheter och hembesöksteam. På sikt ska tandvårdens journalsystem bli kompatibla med sjukvårdens.



Liberalerna vill att tandvårdens finansiering gradvis blir alltmer lik övrig hälso- och sjukvård. Vi vill åstadkomma detta genom ett allt starkare högkostnadsskydd med stegvis höjd subventionsgrad, i praktiken en prioritering av personer med långvariga sjukdomar och personer över 70 år.

Regeringen tar nu steg för att genomföra detta i den största tandvårdsreformen på tjugo år.

Utgifter och administrativt krångel ska minska, allra först för dem med högst risker, behov och kostnader.

Vi måste också säkerställa att resurser finns för att möta befolkningens behov av tandvård. Det finns utmaningar med att utbilda, rekrytera och behålla inom tandvård och idag och svårigheter med att få tandvården att räcka till. På många håll är köerna till folktandvården långa.

Vi vill:

- Satsa på tidiga insatser. Stärk samverkan mellan tandvården och familjecentralerna i länet.
- Stärka tandvården för de vuxna och barn som löper störst risk för dålig munhälsa. Ta fram nationella tandvårdsprogram.
- Ge tandvården uppdrag att utbilda och höja kunskap, främst för dem som jobbar inom kommunal vård och omsorg.
- Införa testverksamhet där tandvården integreras i vårdkedjan för att upptäcka och minska munhälsorelaterad ohälsa. Inför mobil tandvård.
- Göra tandvårdens finansiering stegvis mer lik den i övrig hälso- och sjukvård, genom gradvis ökande subventionsgrad



Hälsa, levnadsvanor och förebyggande insatser

Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet är viktig i alla åldrar. Att främja barns fysiska och psykiska hälsa och välbefinnande kan göras på många olika sätt redan i förskolan. Barnen ska få förutsättningar att utveckla en allsidig rörelseförmåga genom att ges möjlighet att delta i fysiska aktiviteter och vistas i olika naturmiljöer. Rörelse, goda matvanor och en väl avvägd dagsrytm kan bidra till bättre fysisk och psykisk hälsa senare i livet.

Barnkonventionen (som numera är svensk lag) och Funktionsrättskonventionen slår fast att alla barn och unga har rätt till liv och utveckling. Det innefattar också rätten till utbildning, fritid, lek och vila. Alla barn har rätt till rörelse och hälsa. Enligt Folhälsomyndigheten lider vart fjärde barn i lågstadieålder i Sverige av övervikt och två av tre barn ingår i WHO:s kategori "fysiskt inaktiva" vilket är bland de sämsta placeringarna i Europa. Västmanland ligger generellt sett sämre än riksnittet. Därför behöver arbetet mot övervikt och fetma bland barn byggas ut.

Skolans hälsofrämjande arbete behöver utvecklas genom bland annat väl utbyggd elevhälsa och god tillgång till ungdomsmottagningar. Varje ung person ska ha ett gott stöd nära tillhands i frågor om fysisk och psykisk hälsa, preventivmedelsrådgivning och information om relationer, sexualitet, våld och hedersrelaterat förtryck.

Skoldagen ska stimulera till fysisk aktivitet, inte bara på idrottslektioner. Väl genomtänkta anpassningar i skolmiljöer och skoldagar för barn med funktionsnedsättningar kan förebygga ohälsa.

Samordningen mellan regionen och kommunerna behöver förbättras. Det är viktigt att folkhälsoperspektivet kommer in tidigt i stadplaneringen så att utemiljöer, butiksmiljöer, skolaktiviteter, träningsmöjligheter och lekparkers utformas så att de främjar rörelse och hälsa hos både barn och vuxna.

Vi vill:



- Främja möjligheten till fysisk aktivitet
- Bygga ut arbetet mot övervikt och fetma hos barn
- Utveckla skolans hälsofrämjande arbete
- I samarbete med kommunerna förändra den fysiska miljön för att främja hälsa och rörelse för både vuxna och barn.

Hälsosamma levnadsvanor

Region Västmanlands hälsocenter har en viktig roll i förflyttningen mot ett mer proaktivt förhållningssätt där resurserna riktas till att minska påverkansbar ohälsa i tidiga skeenden. Via hälsocenter kan våra invånare få stöd och verktyg för att hantera livsstilsförändringar. Det kan handla om stress, rökavvänjning, matvanor m.m. Hälsocenter är ett komplement till övrig vård, och dit kan man söka själv eller bli remitterad från till exempel vårdcentralen. Vi behöver dock fortsätta arbeta med att fler ska hitta till hälsocenter.

Arbete med livsstilsförändringar handlar om att ge människor stöd och verktyg för att må bättre, men också för att minska förekomsten av livsstilsrelaterade sjukdomar som till exempel diabetes, olika former av cancer samt hjärt-kärlsjukdomar. Dessa sjukdomar kan kopplas till levnadsvanor som kosten eller tobaksanvändning och fysiskt aktivitet. Att arbeta hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande gagnar både den enskilda människan och hela samhället.

Vi vill:

- Arbeta för att hälsocenter ska bli mer känt hos allmänheten
- Arbeta med livsstilsförändringar för att minska förekomst av diabetes, cancer och hjärt-kärlsjukdom



Tolk och anhörigstöd

Tolk

Den som måste ha hjälp av tolk ska erbjudas det och finansieras av skattemedel. För att värna patienternas integritet ska professionell tolktjänst användas så långt som möjligt, och vården ska ha rätt att vägra anhöriga att tolka. Barn ska aldrig tolka åt sina anhöriga.

Anhörigstöd

Anhöriga till långvarigt sjuka ska ha stöd av en kontaktperson. Anhöriga är enligt socialtjänstlagens förarbeten den som ger omsorg, stöd eller vård till någon som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning. Det behövs en nationell anhöriglinje som stöttar dygnet runt. Särskilt stöd ska ges till anhöriga som är barn. Personal som arbetar med barn ska ha särskild utbildning i detta.

När allt fler vårdas hemma behöver anhörigas delaktighet och trygghet stärkas. Regionen behöver integrera anhörigperspektivet och utveckla arbetet med en individuell plan för stödinsatser. Det kräver mer anhörigstöd både i region och kommun. Möjligheten till avlastning behöver bli en rätt till avlastning.

Vi vill:

- Att tolkhjälp ska erbjudas
- Att anhöriga ska erbjudas en individuell plan för stödinsatser.
- Förbättra anhörigstödet och införa en rätt till avlastning.



Personal och organisation

Den demografiska utmaningen

Vi står nu i början av en demografisk utveckling där antalet äldre, där vårdbehovet är stort, kommer att öka kraftigt medan antalet i arbetsför ålder ökar långsamt. Färre kommer att behöva vårda fler. Det kommer att kräva nya arbetssätt. Fokus är att behålla personal och utveckla deras kompetens för att möta utvecklingen.

Därför måste vi jobba ännu hårdare med att bli en attraktiv arbetsgivare, med kompetensväxling, med att säkerställa att rätt person gör rätt saker i vården och med vidareutbildning av vår egen personal.

Anställda i svensk hälso- och sjukvård måste få bättre arbetsvillkor. Möjligheten att utveckla sig i sitt yrke och få högre lön behöver förbättras. Så kan dagens bristyrken i vården bli framtidens drömjobb.

Vi vill:

- Arbeta för att regionen ska bli en ännu mer attraktiv arbetsgivare
- Förbättra möjligheterna för regionens personal att utvecklas i sitt yrke

Rätt kompetens på rätt plats

Undersökningar visar att en stor andel läkare, undersköterskor och sjuksköterskor anser att de utför arbete som andra skulle göra minst lika bra. Dessa uppgifter borde avlastas till andra, alternativt automatiseras.

Regioner och kommuner ska ge kunskapsstöd för att inrätta enklare yrkesroller, lärlingsutbildningar och praktikplatser i vård och omsorg. Avlastning från jobb i personalrum och vissa förråd kan samtidigt ge andra människor värdefull kunskap om svensk vård-och omsorgskultur.



Medarbetarna är hälso- och sjukvårdens viktigaste resurs. Många av dem har hög yrkeskompetens och/eller universitetsutbildning. Då det råder stor brist inom vissa yrkesgrupper måste alla medarbetare arbeta på toppen av sin kompetens

Sjuksköterskor ska inte utföra arbetsuppgifter som kan utföras av någon annan. Låt istället vårdbiträden och annan servicepersonal avlasta sjuksköterskor och undersköterskor och annan legitimerad personal sådana uppgifter som exempelvis slutstädning av rum, påfyllnad av förråd, flytt av sängar och kost. Då inte alla verksamheter köper tjänster som dessa av Vårdnära Service vill Liberalerna pröva möjligheten att ha vårdbiträden anställda direkt i verksamheten. Sjuksköterskor kan även delegera medicinska arbetsuppgifter till undersköterskor för att frigöra tid för sjuksköterskan.

Gradvis uppkommer arbetsuppgifter i sjukvården som kräver ny kompetens, inte minst logistik, fysik och systemvetenskap. Det behöver utvärderas hur nuvarande yrkesgruppers kompetens behöver förändras och vilka nya utbildningar som bör införas.

Vi vill:

- Inrätta enklare jobb för att avlasta vårdpersonalen
- Ha vårdbiträden anställda direkt i verksamheten istället för som idag på samlad service
- Utvärdera vilken ny kompetens som behöver tillföras för att möta framtida behov

Minska onödig administration

En huvudfråga i liberal sjukvårdspolitik är därför att ge alla professioner bättre förutsättningar genom att få bort tidstjuvarna i vardagen.

Vi vill att varje anställd ska kunna använda sin tid klokt, fokusera på sitt kärnuppdrag, hinna söka efter kunskap och arbeta på toppen av sin förmåga. Skickliga medarbetare lägger dyrbara timmar på annat än sitt uppdrag. Målet måste vara att Västmanland inom fem år når ner till det europeiska snittet för hur mycket arbetstid som vårdprofessionernas medarbetare får lägga på administration, redovisning och uppföljning.



Svenska läkare ägnar motsvarande en dag i veckan åt administration (2019) och hinner träffa betydligt färre patienter än europeiska kollegor. Sjuksköterskor ägnar tid åt dokumentation, kringuppgifter och vårdplatsjakt, istället för åt omvårdnad. Det är orimligt. Vi måste lämna tillbaka vårdpersonalens tid till patienterna och frigöra tid för handledning och vårdutveckling. Läkare och sjuksköterskor ska i huvudsak ägna sin tid åt att träffa patienter – inte åt administration.

Det behövs en rejäl gallring i den administrationsbörd som läggs på vårdutbildade. Likaså krävs en mer stringent och fokuserad uppföljning. En viktig del av överbyråkratin är att samma vårdverksamhet detaljstyrs och följs upp av flera olika myndigheter och inom skilda regelverk, i värsta fall på ett motstridigt sätt. Liberalerna vill att onödiga regler avskaffas.

De senaste åren har antalet administratörer, handläggare och chefer i regionsverige ökat snabbare än antalet vårdpersonal enligt en kartläggning i Dagens Samhälle. I Västmanland har Liberalerna nu lyckats vända den utvecklingen. Den trenden måste fortsätta och förstärkas ytterligare.

Vi vill:

- Läkare och sjuksköterskor ska i huvudsak ägna sin tid åt att träffa patienter – inte åt administration.
- Kraftig minska den tid vårdpersonalen tvingas lägga på administration, redovisning och uppföljning
- Fortsätta utvecklingen där vi prioriterar att anställa vårdpersonal framför administratörer

Hyrpersonal, personalomsättning och sjukskrivningar

Region Västmanland är nu oberoende av hyrpersonal tack vare hårt arbete. Arbetet med att hålla andelen hyrpersonal nere ska vara fortsatt högprioriterat, inte minst för att säkerställa kvaliteten på vården. Hyrpersonal kan behövas för att klara tillfälliga arbetstoppar men de ska aldrig ersätta fast anställd personal.

Alla ska ha förutsättningar att orka arbeta heltid i välfärden hela vägen fram till pension. Många personer som uppnått pensionsålder vill stanna kvar i arbetslivet, men inte på heltid eller obekväma arbetstider. Därför behövs flexibla lösningar för att behålla erfarna medarbetare.



I regionen ser vi idag att sjuktalen är högre bland yngre medarbetare. Detta är anmärkningsvärt och behöver analyseras ytterligare för att rätt åtgärder ska kunna sättas in.

Välmaående arbetsplatser kräver närvarande, tydliga och lyhörda chefer med mandat att styra sin verksamhet. Kunskapssatsningar ska göras på chefs- och ledarskap. Arbetsgivare behöver vara strukturerade i sitt arbete med att upptäcka och agera när anställda mår dåligt.

Vårdens arbetsmiljö behöver förbättras. Det handlar om alltifrån sund schemaläggning för att möjliggöra en bättre balans i att kombinera arbete med ett liv utanför arbetet, till bättre digitala verktyg som gör arbetet enklare och smidigare. Tunga lyft och andra arbetsuppgifter som utgör ett onödigt slitage på personalen ska undvikas genom hjälpmedel.

Regionen ska verka för att möjliggöra för de anställda att ha ett jämställt familjeliv. Med hjälp av god verksamhetsplanering ska därför heltidsanställningar om möjligt vara förstahandsalternativet. Regionen ska som arbetsgivare göra det möjligt för föräldrar att dela föräldraledigheten lika.. Lönekartläggningar för att motverka ojämställda löner ska genomföras och redovisas med handlingsplaner en gång per år i Regionfullmäktige.

Sjukvårdens ledarskap måste säkra att varje incident som inbegripit minsta inslag av hot eller våld från patienter, anhöriga, besökare eller åskådare på olycksplatser rapporteras. Påföljderna vid hot och våld mot sjukvårdspersonal behöver skärpas. Det ska vara arbetsgivarens, inte den anställdes, ansvar att anmäla hat och hot. I en tid då patienter hotar den personal som räddar deras liv behöver sekretesslagstiftningen ses över. Det behöver också bli enklare för vårdinrättningar att få tillstånd att montera metalldetektorer, kameror och annan typ av övervakning i låsta utrymmen där allmänheten inte bör röra sig.

En attraktiv arbetsgivare ger sina medarbetare möjlighet att få vara delaktiga, ta ansvar och få möjlighet till utveckling. Detta är några tydligt identifierade friskfaktorer och önskemål från dagens medarbetare. Denna kunskap och drivkraft ska vården tillvarata och utveckla.

Vi vill:

- Fortsätta att hålla andelen hyrpersonal på en låg nivå



- Ha flexibla lösningar för att kunna behålla äldre, erfarna medarbetare
- Analysera sjuktagen bland yngre medarbetare
- Förbättra arbetsmiljön och skapa en bättre balans mellan arbete och fritid
- Erbjuder heltidsanställning som förstahandsalternativ
- Göra det möjligt för föräldrar att dela föräldraledigheten lika
- Skärpa rapporteringen vid incidenter som inbegriper hot och våld
- Öka anställdas möjlighet att vara delaktiga och ta ansvar på sin arbetsplats

Kompetensutveckling, vidareutbildning och forskning

I alla yrkesgrupper ska det finnas goda möjligheter att vidareutveckla sig och göra lönekarriär. Det ska löna sig att utbilda sig, att arbeta och ta nya ansvarsområden. En erfaren och skicklig medarbetare ska få betydligt högre lön än den som är ny i yrket. Lönen ska sättas individuellt och vidareutbildning ska synas i lönekuvertet. Vårt långsiktiga mål är att en erfaren yrkesperson med specialkunskaper ska tjäna dubbelt så mycket som en nyutexaminerad.

Alla vårdgivare ska ha ett uttalat ansvar att bidra till utbildning. Vi vill säkra ständig uppdatering av grundutbildningarna i relation till utbildningarnas mål och förändrade arbetssätt inom vården. Västmanland ska i ökad utsträckning än idag bidra till att tillgodose de långsiktiga utbildningsbehoven.

Inom sjuksköterskors specialisering bör lärosätena stå för teori och arbetsplatsen för den praktiska träningen och kontrollen av färdigheterna. För att stärka samverkan ska sjuksköterskornas specialiseringsområden knytas till de behov patienterna har, det vill säga i många fall till de medicinska specialiteterna.

Liberalerna vill att vårdens arbetsgivare ska ha ansvar för att ge regelbunden fortbildning inom alla legitimationsyrken. I sjukvårdsanställdas fortbildning ska beredskaps- och totalförsvarsövningar ingå.

Att bedriva forskning inom regionen är inte bara viktigt för vårdens utveckling och för vår möjlighet att bota och behandla framtida sjukdomar, utan också för att säkra vår kompetensförsörjning. Forskning lockar duktiga medarbetare och det får redan duktiga medarbetare att ta steget vidare.



Anställda ska kunna delta i gemensamma utbildningar och hemsjukvårdspersonal ska auskultera/hospitera (genomföra professionell praktik) i regionens öppen- och slutenvård och vice versa.

Vi vill:

- Att vidareutbildning tydligt ska märkas i lönekuvertet
- Att Regionen ska bidra till att tillgodose behovet av utbildning av vårdpersonal
- Säkerställa fortbildningen för legitimationsyrken
- Satsa på att bedriva forskning inom regionen
- Ha gemensam utbildning och möjlighet för hospitering/auskultation i varandras verksamhet för hemsjukvård, öppen- och slutenvård.

Digitalisering som stöd

Digitaliseringen kan generera effektivitet genom att det går snabbare och enklare för medarbetarna att genomföra administrativa uppgifter, vilket ger mer tid över till patienterna och vården blir mer tillgänglig för patienterna som är vana vid att använda digitala tjänster. Utformat på rätt sätt kan digitaliseringen av vissa tjänster för denna grupp också frigöra utrymme för de som inte kan använda sig av de digitala tjänsterna. Däremot är det svårt att mäta vinsterna med digitalisering rent ekonomiskt och vi vet att nya digitala system inte alltid innebär en utfasning av det tidigare manuella arbetet.

Patientinformation måste kunna följa patienten genom hela vårdkedjan. Liberalerna vill införa nationella krav på att olika journalsystem ska kunna kommunicera med varandra. Bättre informationsdelning minskar administrationen, stärker patientsäkerheten och bidrar till en mer sammanhållen och effektiv vård i hela landet.

Intelligenta beslutsstöd vid exempelvis diagnosställning, symptomanalys och journalföring ska utnyttjas. AI och läkare i kombination är mer träffsäkra än endast läkare. Digitala stöd ska vara sammanhängande, standardiserade och användarvänliga.



En uppgift ska endast behöva dokumenteras en gång. Dubbla dokumentationssystem, onödig administration och pappersdokumentation ska fasas ut då det stjäl viktig tid mellan medarbetare och patient. En inmatning av en viss information in i ett system måste räcka för att informationen ska föras över till alla de system som behöver den och berörda system eller verktyg ska vara integrerade med varandra.

Fortbildning i digitala förmågor och digifysiska arbetssätt ska integreras som en naturlig del i vårdpersonalens kunskapsutveckling och i kravprofilen för verksamhetschefer och beslutsfattare. IT ska vara ett stöd för medarbetaren genom att underlätta och effektivisera, inte vara en belastning som stjäl dyrbar tid. Därför är det viktigt att medarbetarna får rätt kunskap om IT-systemen så att de kan använda dessa på ett tryggt och effektivt sätt. En annan viktig aspekt är att de som utformar de IT-system som vårdverksamheten ska använda också kan vården för att de ska förstå vårdens behov och för att systemen ska bli både användarvänliga och ändamålsenliga.

Vi vill:

- Införa nationella krav på att olika journalsystem ska kunna kommunicera med varandra.
- Använda AI-baserade beslutsstöd vid diagnosställning, symptomanalys och journalföring
- Att en uppgift endast ska behöva dokumenteras en gång
- Att de digitala systemen ska vara anpassade till vårdens behov och vara användarvänliga
- Att fortbildning i vårdens digitala system ska ingå som en naturlig del i vårdens kunskapsutveckling

Enklare att driva småskalig vård

Att det finns en mångfald av aktörer, både offentliga, privata och civilsamhällsdrivna, är avgörande för valfrihet och innovation. Liberalerna strävar efter att varje människa ska kunna välja den vårdgivare som passar denne bäst. Då måste det även finnas alternativ att välja mellan, i hela länet.



Etableringsfrihet och mångfald av vårdgivare gör det möjligt för personal att byta arbetsgivare och roll utan att lämna professionen. Det ger mer makt åt den enskilda medarbetaren och gör det lättare att nå yrkesmässig utveckling. Idéburna och privata verksamheter behöver bättre villkor.

Liberalerna vill att engagerade personer enklare ska kunna starta och driva småskalig vård, stöd och omsorg. Det ska inte vara nödvändigt att anställa många yrkeskategorier för att driva vårdmottagning. Läkare och distriktssjuksköterska ska kunna sluta avtal med dietister, psykologer, fysioterapeuter och vice versa, så att patienterna kan få stöd från de yrkespersonerna när de behöver.

Centralorter får ofta enklare tillgång till olika sorters kompetens än mindre orter. Vi vill säkra sjukvårdskompetensen såväl i bristyrken som på bristorter. Detta kräver ökade möjligheter till småskalighet i öppenvården och goda förutsättningar att prova ut tekniska lösningar, såsom telemedicin.

Vi vill:

- Värna och utveckla valfriheten i vården i hela länet
- Underlätta för idéburna och privata alternativ
- Förbättra villkoren för att bedriva småskalig vård, stöd och omsorg



Jämställdhet

Jämställdhet är frihet. Kvinnor och män ska ha samma friheter, skyldigheter, möjligheter och förutsättningar att forma sina liv. Bristande jämställdhet måste bekämpas liksom de värderingar som är bakomliggande. För Liberalerna är jämställdhetsperspektivet en viktig kvalitetsfråga i hela regionen, inte minst inom hälso- och sjukvården. Villkoren skall vara likvärdiga för kvinnor som män. Därför ska jämställdhetsperspektivet genomsyra all verksamhet och vara aktuellt i samtliga beslut.

Jämställdhet är en patientsäkerhetsfråga och behöver kartläggas med ett handlingsprogram. Studier visar att det finns skillnader mellan kvinnor och män vad gäller tillgång till vård. Det kan handla om att väntetiderna är olika för kvinnor och män, att vården sätts in i olika skeden av sjukdomsförloppet och att omfattningen av insatserna skiljer sig åt. Män ordinerar oftare dyrare läkemedel än kvinnor och kvinnor får färre provtagningar och undersökningar och fler biverkningar. Liberalerna anser därför att vårdrelaterad statistik ska analyseras ur ett genusperspektiv.

Jämställd vård handlar om att vården ska vara lika bra för män och kvinnor. Jämställdhet ska vara en självklar och integrerad del i alla vårdens verksamheter, inte något extraarbete eller sidoprojekt. Män och kvinnor ska ha samma tillgång till vården och den vård som ges ska vara anpassad utifrån köns likheter och olikheter. Det kan exempelvis handla om att kvinnor och män reagerar olika på vissa behandlingsmetoder eller läkemedel.

Många tillstånd och sjukdomar som främst drabbar kvinnor förblir okända, som endometrios, dyspareuni, benskörhet, fibromyalgi och lipödem. Kunskapen om underbeforskade tillstånd måste öka, liksom den om skillnader mellan kvinnors och mäns sjukdomsbilder. Vi vill att medel avsätts för att sluta de identifierade kunskapsluckorna. Det behövs också mer genusforskning inom medicinen för att utveckla rekommendationer om rätt behandling för respektive kön.

Det är viktigt att ha ett perspektiv på kvinnors hälsa som är livslångt. Att det behöver finnas stöd och systematiskt kunskapsbaserat arbete inom hälso- och sjukvården för att medarbetare ska känna sig trygga och säkra i sin profession för att kunna skapa en bra och jämställd vård.



Förbättrat arbete för att förebygga suicid är ett annat område skulle vara viktigt ur jämställdhetssynpunkt, då män är kraftigt överrepresenterade i riskgrupperna för suicid och utsatthet av brott.

Fortfarande utsätts HBTQI-personer ofta för fördomar och kränkningar. Regionen måste föregå med gott exempel genom att i all verksamhet bemöta människor som individer. Ett sätt att göra detta är att genomföra utbildningsinsatser för att öka kunskapen om normer och människor med olika sexuell läggning eller identitet.

Vi vill:

- Att jämställdhetsperspektivet ska genomsyra all verksamhet
- Att vårdrelaterad statistik ska analyseras ur ett genusperspektiv
- Öka kunskapen om underbeforskade tillstånd som främst drabbar kvinnor
- Förbättra arbetet med att förebygga suicid
- Fortsätta arbetet med att förbättra bemötandet i regionens verksamheter för HBTQI-personer.

Förlossnings- och abortvård

I hela västvärlden minskar barnafödandet. På sikt kommer det att innebära en minskad befolkning om inte bortfallet ersätts genom invandring. Orsakerna till detta är inte helt klarlagda, men regionen bör underlätta för människor att skaffa barn genom att se till att de verksamheter vi har ansvar för såsom förlossningsvård, mödravård och BVC är trygga för alla och fungerar på ett bra sätt.

Varje kvinna ska ha rätt till en säker och trygg förlossning på sina villkor, oavsett var i landet hon bor. Alltför många kvinnor drabbas av bristningar och andra skador i samband med födandet. Förlossningsavdelningar som mödrahälsovård behöver bättre fånga upp kvinnor med förlossningsskador och fysiska och psykiska problem efter förlossning och ge snabb och tillräcklig hjälp.



Vi måste satsa på kompetensförsörjningen så att fler blir specialister och utbildar sig till barnmorskor.

Vi måste slå vakt om rådande abortlagstiftning som bygger på kvinnans rätt att bestämma över sin egen kropp. Aborter ska vara lättillgängliga, säkra och det får aldrig finnas köer i abortvården. En vårdvägran för vårdpersonal ska aldrig tillåtas, då det är ett hot mot kvinnors liv och hälsa.

Vi vill:

- Förbättra vården för kvinnor före, under och efter förlossningen.
- Satsa på kompetensförsörjning så att fler utbildar sig till barnmorskor
- Värna den rådande abortlagstiftningen och kvinnas rätt att bestämma över sin egen kropp

Cancerscreening

Idag finns det väl utvecklade metoder för att screena kvinnor för bröstcancer och livmoderhalscancer. På samma sätt är det viktigt att få fram en träffsäker och patientsäker screening för prostatacancer. I regionsverige pågår införandet av prostatacancer testning. Prostatacancer är den vanligaste cancertypen i Sverige och drabbar över 10 000 män per år. Här behövs mer forskning så att vi så snart som möjligt kan erbjuda en likvärdig sjukdomsförebyggande vård.

Kvinnor och män får inte alltid sjukvård tillräckligt anpassad efter sina biologiska olikheter. Dödligheten i bland annat bröstcancer ökar bland patienter över 75 år. Samtidigt sker alltför lite forskning på äldre kvinnor.

Kvinnor mellan 40–74 år erbjuds bröstcancerscreening. Bröstcancer har ingen åldersgräns. Åldersspannet är baserat på studier som gjorts långt tillbaka och sedan dess har en del förutsättningar ändrats, till exempel har medellivslängden ökat. Mer forskning behövs och vårdens screeningmetoder ska vara effektiva, uppdaterade och träffa rätt målgrupp.



Medicinska framsteg och en högre medellivslängd motiverar en översyn av dagens mammografiscreening. Liberalerna vill att åldersgränser, metoder och riskbedömningar uppdateras utifrån aktuell kunskap. Staten bör ta ett större ansvar för nationell samordning så att kvinnor i hela landet får tillgång till modern, jämlik och individanpassad screening.

Vi vill:

- Utveckla möjligheten att förebygga, testa och screena prostatacancer
- Ha ett större statligt ansvar för jämlik tillgång till mammografiscreening
- Att åldersdiskrimineringen i vården avskaffas så att även kvinnor som är över 74 år ska omfattas av screeningprogrammet för mammografi

Barns rättigheter

Idag är barnkonventionen lag och barns rättigheter i vården måste tas på allvar. Barnen ska få vara delaktiga i sin vård, och få inflytande i takt med ålder och mognad. Lagarna måste ändras så att vården ska utgå från barnets bästa, inte från föräldraperspektivet. En ung person måste till exempel kunna få preventivmedel eller söka hjälp hos psykiatrik utan att vara rädd för att föräldrarna ska få veta. Därför måste ungdomsmottagningarna vara tillgängliga och ha ett nära samarbete med skolan så att en elev som besöker ungdomsmottagningen inte riskerar att föräldrarna får meddelande om frånvaro.

Det förebyggande arbetet för barns och ungdomars hälsa är viktigt. Här är tidiga insatser som på familjecentrum, BVC, elevhälsan, skolan och vårdcentraler viktiga med sin kompetens.

Den kommunal elevhälsa ska stärkas och hållas samman med barnens övriga vård.

Varje barn har rätt att skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld. Ett barn som växer upp med en våldsam förälder kan utsättas för fysiskt våld, kränkningar och hot och dessutom tvingas bevittna våld mot andra familjemedlemmar. Detta ger konsekvenser för barns utveckling och hälsa, men riskerar också att ge fysiska skador, funktionsnedsättningar och kan i värsta fall leda till döden.

Vi vill:

- Värna barnets rättigheter och integritet i kontakterna med vården



- Satsa på förebyggande arbete för barns hälsa genom bättre samarbete mellan familjecentrum, skola, vård och BVC
- Skydda barn från att utsättas för och/eller bevittna våld

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer drabbar många människor och innebär ett stort personligt lidande för de drabbade. Vårdsutsatta kvinnor, män och barn har rätt till stöd och hjälp. Här behövs en väl fungerande, samverkande och rättssäker offentlig institution som motverkar och bekämpar våld. Att regionens verksamheter som kommer i kontakt med könsrelaterat våld får utbildning för att kunna upptäcka och arbeta med de vårdsökande. Detta sker genom obligatorisk digital utbildning för alla medarbetare inom Regionen och ska också vara ett krav i upphandlingskriterierna för externa vårdinsatser.

De våldutsattas säkerhet ska alltid stå i centrum för insatser till våldsutövare och rutiner för riskbedömningar och säkerhetsarbete måste finnas. Regionen ska medverka till arbetet med att strategiska handlingsplaner för samordning mellan region och kommun finns. Här får det inte finnas några stuprör som förhindrar eller försenar insatser för individen. Nolltolerans mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor ska vara ett prioriterat område i det framtida folkhälsoarbetet.

Vi vill:

- Att medarbetare som kan komma i kontakt med könsrelaterat våld får utbildning för att upptäcka och arbeta med detta.
- Arbeta strategiskt för att förbättra samarbetet med kommunerna kring könsrelaterat våld
- Att nolltolerans mot våld i nära relation ska prioriteras i folkhälsoarbetet

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck är en allvarlig samhällsfråga som kränker grundläggande fri- och rättigheter. Liberalerna vill att alla unga i Västmanland ska ha rätt att forma sina egna liv, fria från



kontroll, hot och våld. Därför behöver insatserna mot hedersförtryck skärpas, och fler aktörer i samhället måste ta ett större ansvar.

För att lättare kunna identifiera och hjälpa utsatta unga vill Liberalerna att alla yrkesgrupper som kommer i kontakt med barn och unga, till exempel i primärvården och tandvården, får utbildning i att känna igen tecken på hedersrelaterat våld och förtryck. Kunskapen om hur hedersförtryck tar sig uttryck är avgörande för att kunna agera i tid och erbjuda stöd till dem som behöver det.

Samtidigt behöver vården vara en trygg plats där den utsatta får rätt hjälp. Liberalerna vill därför att vårdens värderingsuppdrag tydliggörs och skärps i kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck. Personalen ska känna sig trygga i att regionen har tydliga riktlinjer och att det finns en förväntan på att agera vid misstanke om hedersförtryck. Ingen ung människa ska falla mellan stolarna på grund av otydlighet i ansvar och insatser.

En del unga kvinnor och flickor kan även utsättas för kränkande "oskuldskontroller" och könsstympning. Detta är ohyggliga övergrepp och kränkning av barns rättigheter. Familjens patriarkala och kollektiva uppfostran innebär att det kan finnas flera förövare – både män och kvinnor. Här behöver sjukvården få verktyg att upptäcka och erbjuda adekvat hjälp åt flickor och kvinnor som utsatts för kvinnlig könsstympning.

Vi vill:

- Att medarbetare i bl.a. primärvård och tandvård får utbildning i att känna igen tecken på hedersrelaterat våld
- Att det ska finnas tydliga riktlinjer att agera vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck
- Att sjukvården får verktyg att upptäcka och hjälpa flickor och kvinnor som utsatts för oskuldskontroller och/eller könsstympning





Kunskap för tillväxt

Sveriges ekonomi är avancerad och högteknologisk med en stor tjänstesektor. Grunden till vår framgång är i all väsentlighet kunskap. Vi konkurrerar inte med låga löner utan värnar istället en ekonomisk struktur som bygger på hög produktivitet och höga löner. Välfärdsstaten tar ansvar för utbildningsnivån i samhället och ser även till att det finns robusta skyddsnät. Den strukturella arbetslöshet som bitit sig fast behöver långsiktigt motverkas med insatser som höjer utbildningsnivån och gör människor anställningsbara.

Västmanland har problem i det avseendet. Alltför många av eleverna i årskurs 9 går ut högstadiet utan gymnasiebehörighet eller behörighet till yrkesutbildningar. Det riskerar att leda till djupare utanförskap och ojämlikhet. Många unga i Västmanland saknar grundläggande utbildning för att klara sig i vårt moderna och högteknologiska samhälle. Det är ett svek från dem som ansvarat för att rusta dem med förmågor. Som följd av det regionala utvecklingsuppdraget behöver Region Västmanland ta ett större ansvar för att kartlägga orsakerna och rikta resurser för att skapa bättre och mer jämlika förutsättningar i hela länet.

Vårt län är beroende av hur det går för den konkurrensutsatta industrisektorn. Vi står inför stora utmaningar, men också möjligheter. Företagen i vårt län är en viktig del av den snabba utvecklingen inom industrin. Den kanske mest avgörande delen är de möjligheter som utvecklingen på Finnslätten erbjuder. Här finns en vision om att öka antalet medarbetare på området till 40 000. Företagen har valt att satsa i Västmanland tack vare tillgången på ingenjörer. Även om Västmanland är ingenjörstätt så kommer inte kompetensen i vårt län att räcka till. Det kommer att krävas att på kortare eller längre tid kunna ta hit experter. Men också inpendling från i stort sett hela Mellansverige, främst från Stockholmsområdet. Därför behövs ett tågstopp på Finnslätten.

Vi vill:

- Att regionen tar ett större ansvar för att kartlägga och höja utbildningsnivån i hela länet
- Underlätta inpendling av högkvalificerad arbetskraft



Forskning och innovation

Sverige och Region Västmanland är beroende av ett framgångsrikt och innovativt näringsliv. Liberalerna har alltid prioriterat utbildning, från förskoleåldern och uppåt. För oss är forskning, innovation och utveckling nödvändiga för en positiv samhällsutveckling. Starka vetenskapliga institutioner och aktiva forskare både inom akademien och i näringslivet är nyckelfaktorer för en framgångsrik samhällsutveckling.

Genom Mälardalens Universitet har vi en akademisk institution som ännu tydligare än tidigare kan fokusera på forskning som är viktigt för regionen. I de fyra styrkeområden som har pekats ut som Västmanlands: automation, energi, järnväg, samt hälsa och välfärd, kommer detta att innebära att både näringsliv och offentlig sektor har stora möjligheter att förbättra sina verksamheter.

Västmanland står inför stora utmaningar. Därför arbetar vi liberaler i Region Västmanland konsekvent för att stärka arbetet med forskning, innovation och utveckling. Varje del av Region Västmanland arbetar nu med ett forsknings- och innovationsbaserat arbetssätt. Anslaget för den kliniska forskningen inom hälso- och sjukvården har utökats kraftigt under vår ledning. Men vi slår oss inte till ro. Vi vill fortsätta arbetet att förbättra verksamheten ytterligare och göra den ännu mer resultatinkriktad. Västmanlands forsknings- och innovationsklimat skall förbättras ännu mer.

I omställningen till framtidens hälso- och sjukvård behöver vi säkerställa att arbetet med forskning och innovation följer med. Förutsättningar för att stegvis öka den samlade kunskapen och erfarenheten inom den nära vården behöver därför förbättras. Fagersta är här ett föredöme.

Förutsättningarna för forskning och innovation påverkar i vilken utsträckning Västmanland kan attrahera viktiga aktörer och kapital. Tillgången till kompetens och test- och demonstrationsmiljöer är bland de viktigaste faktorerna som avgör företagens investeringar i forskning och utveckling. Därför kommer vi att öka samverkan med det omgivande samhället, både med näringsliv och universitet och högskolor.

Vi vill:



- Fortsätta stärka arbetet med forskning, innovation och utveckling inom regionens verksamheter
- Förbättra forsknings- och innovationsklimatet i Västmanland
- Säkra forskning och innovation i omställningen till Nära Vård
- Öka samarbetet med näringsliv, universitet och högskolor när det gäller tillgång till kompetens samt test- och demonstrationsmiljöer

Infrastruktur

Kommunikation i alla dess former är grunden för att uppleva världen och känslan av frihet. Det är via kommunikationer som välbefinnande och utveckling sker och det är tack vare möten som företag kan bidra till att skapa arbetstillfällen. Västmanland är strategiskt placerat i hjärtat av Mälardalen. Genom länet passerar två Europavägar och fyra järnvägslinjer för person- och godstrafik sammanbinder hela länet. I länet finns två viktiga insjöhamnar som möjliggör för industrin att nå ut med sina produkter i världen. Idag är den digitala infrastrukturen minst lika viktig som den traditionella och tillgången till höghastighetsbredband i Västmanland är idag inte bättre än riksgenomsnittet. För att länet även fortsättningsvis skall utvecklas behöver den digitala infrastrukturen förbättras och byggas ut.

Den nationella infrastrukturplanen har tydliga brister. Inledningsvis fanns varken Hjulstabron eller Västerås nya resecentrum med. Regionen behöver vara starkt pådrivande i att förändra den nuvarande situationen och säkerställa att viktiga investeringar för Västmanland blir till. Om något inte ryms inom den nationella planen påverkar det möjligheterna till förändringar med tydliga begränsningar i vad kommuner och regioner själva får göra.

Under överskådlig tid kommer såväl tunga fordon som personbilen att finnas kvar. Däremot kommer förändrade bränslen och ökad grad av automation innebära förändringar i vårt beteende. Ett vägnät som håller hög standard kommer även i fortsättningen vara viktigt för en säker trafikmiljö. Till det behövs kompletterande infrastruktur som rastplatser och laddstolpar. Kontinuerligt underhåll och insatser för att göra såväl fordon som vägar mer trafiksäkra bör prioriteras.



En viktig satsning för att länka ihop de norra länsdelarna med Västerås är en väl fungerande spårbunden trafik. För att kunna öka turtätheten och trimma restiden behöver dubbelspår vid Ramnäs Brattheden prioriteras i Trafikverkets nationella plan för tågtrafik. Underhållet av och kring spåren måste förbättras. För att underlätta dagpendling till Finnslätten skulle ett tågstopp vara en värdefull tillgång. Liberalerna vill göra vad som står i vår makt för att ett tågstopp ska bli verklighet så snabbt som möjligt.

Viktigt för Västmanland är även dubbelspåret Kolbäck-Hovsta och i fortsättningen Nobelbanan för att sammanlänka Stockholm-Oslo. Nobelbanan är stärkande för säkerhetsstråket som tangerar Västmanland i de västra delarna.

Västmanlands två stora insjöhamnar i Västerås och Köping är viktiga i arbetet med att ställa om till mer hållbara transporter. Hamnarna möjliggör att förse stora delar av Mälardalen med långväga gods samtidigt som företag ges en möjlighet att nå ut i världen med sina produkter. Hamnarna behöver ständigt utvecklas för att möta de krav som ställs på effektivt arbetssätt och miljövänliga godstransporter. Det får dock inte ske på bekostnad av den biologiska mångfalden i och omkring Mälaren samt insjöns roll som färskvattentäkt. Investeringar i hamnarnas framtid är inte bara en fråga för Västmanland utan även för angränsande regioner och kommuner.

Västerås flygplats ska utvecklas till något kommersiellt gångbart. En strategi kan vara att bejaka omställningsmöjligheter till grön teknik inom flygbranschen.

Vi vill:

- Förbättra och bygga ut den digitala infrastrukturen i länet
- Vara pådrivande för att för länet viktiga investeringar som exempelvis Hjulstabron och Västerås Resecentrum prioriteras i den nationella infrastrukturplanen
- Säkerställa tillgången till laddinfrastruktur
- Säkerställa underhåll av och trafiksäkerhet på länets vägar
- Investera i länets hamnar för säkra och miljövänliga transporter
- Verka för Nobelbanan
- Verka för ett tågstopp på Finnslätten



Näringslivsutveckling

Den regionala ekonomin är helt beroende av hur det går för regionens företag. En stark och livskraftig region skapas med såväl större och mindre redan etablerade företag och nystartade företag. Regional utveckling bygger på att det finns engagerade och företagsamma invånare som möter en organisation som underlättar deras vardag.

Genom att förenkla för invånare som vill bidra till nyföretagande kan vi idag vara med och skapa morgondagens framgångsföretag. Företagande förverkligar både stora och små drömmar. Det behöver bli enklare att få möjlighet att verka lokalt. Enklare att med små medel och tillgång till stöttning och hjälp hantera lagar och regler som annars riskerar att stå mellan dröm och förverkligande.

Det är viktigt att lyssna på synpunkter från näringslivet, det kan gälla såväl behovet av att konkurrensutsätta verksamheter som synpunkter på infrastruktur och kollektivtrafik.

Vi vill:

- Förenkla för nyföretagande i hela länet genom stöttning och hjälp med lagar och regler
- Lyssna på näringslivets behov när det gäller att till exempel konkurrensutsätta verksamhet

Planerbar energi

Ett antal näringslivetableringar i länet har inte kommit till stånd på grund av att elförsörjning inte kunnat garanteras. För länets utveckling är säker effektförsörjning ett måste. Säker och planerbar ny energiproduktion måste tas i bruk. Det kan till exempel handla om ny kärnkraft i form av små, modulära reaktorer (SMR). Även överföringskapaciteten blir mer hållbar med planerbar energiproduktion.

I strävan efter ett mer fossilfritt samhälle kommer elbehovet öka drastiskt de kommande åren. På nationell nivå är överföringskapacitet och elproduktion en avgörande fråga. Priset på sol- och



vindkraft har sjunkit drastiskt. Genom att underlätta etablering av småskalig energiproduktion med hjälp av sol- och vindkraft kan privatpersoner och företag bidra till att bygga ett mer robust samhälle. Privata initiativ för att investera i egenproducerad energi behöver stöttas. Energieffektivisering av privatbostäder genom att tilläggsisolera, byta fönster eller byta från direktverkande el till värmepump ska uppmuntras. Initiativ från lokala och regionala energibolag som också syftar till att förbättra robustheten i samhället ska stöttas.

Vi behöver på såväl regional- som kommunal nivå göra allt som står i vår makt för att bidra till tillgången på effekt för att på så sätt stärka Västmanland som ett attraktivt län för såväl invånare som företag.

Vi vill:

- Prioritera planerbar energiproduktion för att säkra effektförsörjningen
- Stötta privata initiativ för småskalig energiproduktion
- Uppmuntra energieffektivisering av privatbostäder

Mer närproducerat och ökad återvinning

Ett ökat miljömedvetande kan de närmaste åren innebära en mer regionaliserad livsmedelsproduktion. Genom att i högre grad väga in transporternas miljöpåverkan i regionens upphandlingar av såväl mat som andra produkter och tjänster kan utvecklingen av regionalt företagande och arbetet med minskad miljöpåverkan gå hand i hand. Regelverket för jägare att sälja viltkött behöver också förenklas.

I takt med att vi blir medvetna om att tillgången på resurser är knapp ökar intresset och behovet av återbruk och cirkulär ekonomi. Cirkulär ekonomi innebär inte bara återvinning, utan även nya verksamhetsmodeller inom ekonomin såsom delning, leasing, reparation och återanvändning. Avfall från tidigare gruvdrift kan innehålla jordartsmetaller som är värdefulla idag och dessa bör utvinnas. Genom att stötta initiativ inom dessa områden kan vi både skapa fler arbetstillfällen och bidra till en mer hållbar livsstil.



Regionen har ett stort ansvar att arbeta systematiskt med att minska sina utsläpp. Inom hälso- och sjukvården och tandvården används miljöfarliga och hälsofarliga ämnen, som till exempel kvicksilver. Läckage av dessa ska minimeras.

Vi vill:

- Underlätta upphandling av närproducerade livsmedel
- Stötta initiativ inom återbruk och cirkulär ekonomi
- Systematiskt minska vårdens utsläpp av miljöfarliga ämnen

En uppkopplad och levande landsbygd

En levande landsbygd skapas av de människor som bor och verkar där. Digitalisering ger möjligheter att bosätta sig utanför staden.

Tillgång till höghastighetsbroadband, kollektivtrafik och god närservice bidrar till att göra landsbygden, mindre samhällen och serviceorterna mer attraktiva. Fler servicepunkter med bättre utbud som obemannade livsmedelsbutiker och postutlämning möjliggör även för ökad utveckling av annan försäljning av varor och tjänster. Det kan vara exempelvis gårdsförsäljning, bed and breakfast, coworkingplatser och kulturevenemang men även lokala caféer och matställen. Många entreprenörer på landsbygden skulle kunna utveckla sin verksamhet än mer om invånarantalet och attraktiviteten ökar.

Ökade priser på boende i de större städerna och bättre möjlighet att arbeta på distans, kan bidra till ökat intresse att bosätta sig utanför centralorterna. En region där alla ges möjlighet till fasta bredbandsuppkopplingar eller utbygga mobila lösningar och med god tillgång till kollektivtrafiklösningar bidrar till att landsbygden stärker sin attraktionskraft för såväl boende som företagande. Liberalerna vill verka för att en mer uppkopplad landsbygd och förenkla för fler näringsetableringar och verksamheter som bidrar till en mer levande landsbygd.

Vi vill:

- Förbättra tillgången till höghastighetsbroadband, kollektivtrafik och närservice i hela länet



- Verka för fler näringslivsetableringar och andra verksamheter utanför centralorterna

Smartare, enklare och bättre kollektivtrafik

Kollektivtrafiken står inför en osäker långsiktig ekonomisk situation. Det är positivt att resandet ökar, men ändrade resmönster ställer också större krav på mer effektiv kollektivtrafik. Kollektivtrafiken behövs även i framtiden för att bidra till minskad miljöbelastning. Vid upphandling av fordonssystem och val av bränsle bör hänsyn tas till fordonets miljöpåverkan under såväl hela livscykeln som produktionsprocessen. Nytänkande och innovation samt ökad självfinansieringsgrad blir avgörande om vi ska kunna upprätthålla och utveckla kollektivtrafiken. Även priser och betalning behöver utformas efter resenärernas behov.

Vi vet att i Sverige lägger vi generellt en timme om dagen på pendling oavsett var vi bor. När nya pendlingsmöjligheter uppstått som minskat tiden öppnar det upp för att pendla längre så länge man håller sig inom den "magiska" timmen. Vi ser en stark tillväxt i alla områden som har eller är på väg att bli del i effektiva kommunikationsnät. Utvecklingen av dessa områden begränsas kraftigt av att infrastrukturinvesteringar är mycket kostsamma samt av stuprörstänkande mellan regionerna. Länsgränsen får inte bli en snubbeltråd.

Tåg- och busstidtabeller behöver i möjligaste mån samordnas inom och mellan aktörer för att underlätta för pendlare som tar bussen till tåget och tvärtom. Det är idag lätt och smidigt att ta med cykeln på tåget. Det borde vara lika lätt att ta med den på bussen.

Teknikutvecklingen bidrar till en mer kostnadseffektiv och enklare kollektivtrafik. Biljettutbudet för kollektivtrafiken behöver anpassas till att distansarbete är det nya normala, vilket innebär att traditionella periodkort minskar i relevans. Nya produkter som exempelvis ett 40-resorskort ska prövas. Ny teknik möjliggör automatisk betalning vid ombordstigning vilket förenklar för de flesta resenärer och samtidigt bidrar till minskad risk att resenärer åker utan giltigt färdbevis.

Västmanland är en region med en stark industriell historia inom såväl elteknik- som automationsområdet. Vi bör därför vara med i framkant vad när det gäller självkörande, autonoma fordon även i kollektivtrafiken.



På de sträckor där heltids- och deltidspendlare inte kan erbjudas tillgång till spårbunden trafik bör det finnas bekväma expressbussar. Dessa bör utformas med bekväma stolar, tillgång till såväl eluttag som uppkoppling för att möjliggöra såväl arbete som vila ombord. För att minska restiden behöver dessa expressbussar ha få stopp och en rak och gen linjedragning. Det här medför även ett behov pendlarparkering med tillhörande laddmöjligheter för elbilar vid noder. Dessa åtgärder bidrar till bättre, miljövänligare och smidigare lösningar för resenärer som vill ha en enkel och effektiv resa från dörr till dörr.

Det är viktigt att kollektivtrafiken i länet bedrivs på ett kostnadseffektivt sätt, där varje skattekrona används på bästa sätt. Kollektivtrafik är en grundläggande form av samhällsservice och regionen har ett ansvar att bedriva den i hela länet, även där det inte skulle vara lönsamt rent marknadsmässigt. Kan den bedrivas till samma eller bättre kvalitet till samma eller lägre pris bör den upphandlas på den fria marknaden. Därför är det viktigt att kontinuerligt utvärdera den modell för kollektivtrafik som valts i Västmanland.

Vi vill:

- Att kollektivtrafiken bidrar till minskad miljöbelastning genom val av fordon och bränsle vid upphandling
- Att priser och biljettsystem utformas efter resenärernas behov
- Arbeta för förbättrad pendling över länsgränser
- Arbeta för att pendlingsområdet som kan nå inom den "magiska timmen" utökas i hela länet
- Samordna tidtabeller mellan buss och tåg
- Underlätta för att ta med cykeln på bussen
- Förbättra utbudet av biljetter med till exempel 40-resorskort
- Ligga i framkant vad gäller självkörande, autonoma fordon i kollektivtrafiken
- Erbjuder expressbussar där tågpendling inte är bärkraftig
- Kontinuerligt utvärdera vilka sträckor som bör upphandlas på den fria marknaden



Trygghet mot brott

Under senaste åren har otryggheten brett ut sig. Våldet har ökat och människors frihet har kringsskurits. Frågor om lag och ordning, trygghet och brottsförebyggande arbete är högt prioriterade frågor för Liberalerna. Statens grundläggande legitimitet kommer av upprätthållande av ordning, när det ansvaret försummas riskeras den liberala demokratins stabilitet.

Västmanland ska vara en attraktiv region med god livskvalitet, där människor kan leva sina liv utan att få sin frihet begränsad och näringslivet har förutsättningar att blomstra. Kollektivtrafiken ska vara trygg för resenärer. Inga områden ska vara utlämnade till våldsverkare och kriminella.

Regionen kan göra mer än idag. Till att börja med behöver regionen inventera vilka verktyg som finns för att hantera problem relaterade till brottslighet, men också att skapa nya verktyg som idag saknas. Vi måste sätta in resurser tidigt för personer som uppvisar kriminellt beteende och riskerar att utsätta andra för brott. Det ska i Västmanland finnas möjligheter till vård och avprogrammering av gängkriminella som vill lämna den kriminella livsstilen.

Brottsutsatthet och otrygghet skapar ohälsa. Regionen behöver ta ett större ansvar för att kartlägga och sätta in insatser mot miljöer där våldsutövande är accepterat. Samhället måste sätta gränser mot utåtagerande och nedsättande beteende som skadar andra. Regionen bör ta en större roll i att motverka processer som leder till fysisk och psykisk ohälsa.

Tillsammans med kommunerna kan Regionen göra mer för att barn och unga inte ska fostras in i våldsbejakande miljöer. Hälsocenter och familjecentraler ska förstärka sitt arbete för att förbättra levnadsvanor bland personer med riskbeteende. Därför verkar Liberalerna aktivt för att familjecentraler ska finnas i alla länets kommuner.

Vi vill:

- Motverka otryggheten som begränsar människors frihet i länets alla delar
- Verka för ökad trygghet i kollektivtrafiken
- Tidigt sätta in resurser för människor som riskerar att hamna i brottslighet
- Verka för vård och avprogrammering av gängkriminella
- Att regionen tillsammans med kommunerna motverkar att barn fostras in i våldsbejakande miljöer



Utanförskap och integration

Liberalerna har en stolt historia av att uppmärksamma orättvisor och samhällsproblem som är undanskymda. Vi brukar tala om det glömda Sverige. Valet 2002 förknippades vi med "språkravet", som blev en symbolfråga för den bristande integrationen. Sedan dess har utanförskapet fortsatt att växa med konsekvensen att parallella orättvisa samhällsstrukturer har etablerats.

Vi är ett socialliberalt parti. Liberalerna tror på politikens förmåga och anser det vara rättfärdigat med statligt ingripande för att bryta med orättvisa maktstrukturer. Individens rättigheter och förmåga till självbestämmande är för oss i centrum. Det är allas rätt att leva fritt. Politiken måste bekämpa grogrunden och förekomsten av diskriminering, rasism och extremism.

Det stora utanförskapet är en ödesfråga. Vårt liberala samhälle förutsätter en grundläggande sammanhållning som motverkar att människor splittras och tvingas in i stora gruppstillhörigheter som inte är självvalda. Det liberala samhället är pluralistiskt och utgår från medmänsklighet och tolerans. Samtidigt ska vi vara tydliga med att den som vill bo och verka här måste acceptera de värderingar vårt samhälle bygger på. Gruppstillhörigheter som bygger på essentiella identiteter om hudfärg och etnicitet är reaktionära idéer som strider mot liberalismens principer.

Det behövs en mer inkluderande syn på vad det innebär att vara svensk. En svensk medborgare ska aldrig behöva känna sig ifrågasatt som svensk. Sverige ska vara ett öppet land som välkomnar nya invånare, ett land där vi oavsett ursprung skapar en gemensam framtid.

För Liberalerna handlar inte integration om romantiska idéer. För oss innebär det deltagande i samhället på lika villkor som andra med alla rättigheter och skyldigheter som följer. Staten har en skyldighet att upprätthålla lag och ordning oavsett område, skolan ska rusta barnen med kunskaper och förmågor, vårdcentralerna ska vara tillgängliga och civilsamhället ska kunna blomstra. När det offentliga försummar sitt ansvar och låter områden bli nedgångna och allt mer otrygga, är det en djup orättvisa som behöver rättas till.



Liberal integrationspolitik handlar också om att befästa de demokratiska, jämställda och sekulära värderingar som präglar vårt land. Det handlar om att motverka parallellsamhällen som till exempel tar sig uttryck i hedersrelaterat våld och förtryck. Den som med hot och hat hindrar andra att leva i frihet ska aldrig mötas med tolerans.

Liberalerna ska verka för inrättandet av ett riktat stöd för att främja organiseringen av och med flickor och kvinnor i utsatta områden och att stärka deras egenmakt och självständighet. Det ska stärka flickor och kvinnors demokratiska delaktighet och åtnjutandet av grundläggande fri- och rättigheter. Det kan handla om entreprenörskap, arbete mot olika sorters våld mot kvinnor, idrott och andra former av föreningsliv.

Vi vill:

- Förebygga och bekämpa uppkomsten av parallellsamhällen
- Värna alla människors frihet och bekämpa rasism, diskriminering och extremism
- Bygga ett pluralistiskt samhälle som bygger på gemensamma, västerländska och demokratiska värderingar
- Säkerställa att offentlig service som vård och skola finns och fungerar i utanförskapsområden
- Införa ett riktat stöd för organiseringen av flickor och kvinnor i utanförskapsområden



Kultur, idrott och civilsamhälle

Levande kulturliv

Liberalerna ser kulturen som en frigörande kraft för den enskilda människan. Kulturen är grunden för alla samhällen - utan kultur finns ingen civilisation. Den präglar våra värderingar, vår självbild och vårt samhällsengagemang. Kultur har ett egenvärde och måste därför stå fri från politisk detaljstyrning. Kultur skapar sammanhang och utmaningar. Ett varierat och mångfaldigt kulturliv stimulerar till kreativitet, förbättrar vår hälsa och ökar vårt välbefinnande.

Kulturens roll som identitetsskapande är likaså viktig. I vårt Västmanland har vi åtskilliga exempel på hur olika kulturimpulser genom århundradena har berikat vårt gemensamma kulturarv. Den som är trygg i sin kultur har också lättare att möta andras.

Vi vill:

- Slå vakt om kulturens frihet från politisk detaljstyrning

Kultur som tillväxtmotor

Kulturens samhällsekonomiska betydelse har blivit alltmer tydlig genom senare års forskning och analyser. Att investera i kultur genererar mångdubbelt mer i ökade intäkter till både privata verksamheter och det offentliga. Läger man därtill minskade kostnader inom hälso- och sjukvård så blir den samhällsekonomiska vinsten ännu högre.

Ett rikt kulturutbud är också en viktig attraktionsfaktor när företag och människor gör sina val när man vill flytta. Det är belagt i forskning att de områden som har tillgång till och präglas av ett rikt kulturutbud, till goda kommunikationer och till en god kunskapsmiljö är "vinnarna" i den globala konkurrensen. Därför vill Liberalerna arbeta för en ökad satsning på länets kulturliv.

Under senare år har också kulturens roll för direkt etablering och utveckling av företag som bygger på olika former av kultur: musik, film, böcker etc. men också på kulturarvet. Det finns både en direkt industri med produktion av kultur, men också en tjänsteproduktion där kulturen är



avgörande, som exempelvis inom besöksnäringen. Därför anser vi liberaler att kulturen är avgörande för en fortsatt utveckling av länets företagande.

Kultur är också en demokratifråga. En god tillgång till kultur berikar människors perspektiv och ger dem bättre valmöjligheter att välja sin egen framtid. Som liberaler bejakar vi människors frihet och valmöjligheter. För oss är också principen "armlängds avstånd" avgörande för en levande kultur. Kulturens innehåll ska inte bestämmas genom politiska beslut, utan all kultur skall vara fri.

Region Västmanland ska ta hänsyn till Myndigheten för kulturanalys utredning om den minskade konstnärliga friheten på bland annat regionnivå. Kulturen bidrar med stora värden men behöver inte motiveras genom att vara medel för andra uppställda mål.

Liberalerna i Västmanland vill också arbeta för att kulturen skall kunna blomstra i länets alla delar. Vi vill förbättra för människor att lätt kunna ta sig till de kulturinstitutioner och de kulturmiljöer som vi har runt om i länet.

Västmanland ligger av tradition inte bland de regioner i Sverige som satsar mest på kultur. När Liberalerna tidigare har drivit fram tydligt utökade resurser till kulturlivet, har detta i sin tur genererat mer statliga resurser till vårt läns kulturliv. Därför vill vi fortsätta att utöka de ekonomiska resurserna till kulturen och ge det västmanländska kulturlivet goda möjligheter att utvecklas.

Vi vill:

- Fortsätta satsa på kulturen som motor för tillväxt och förbättrad hälsa
- Värna kulturens roll för företagandet i länet
- Verka för ökad frihet för kulturskapare utifrån Myndigheten för Kulturanalys rapport om den minskade konstnärliga friheten
- Förbättra tillgängligheten till kulturinstitutioner och kulturmiljöer i hela länet



Folkbildning

Regionen har ett betydande ansvar för folkbildningen i länet. Folkbildningen bedrivs huvudsakligen dels av studieförbund, dels av folkhögskolor. Studieförbund och folkhögskolor har olika roller och fungerar på olika sätt men förenas av folkbildningens pedagogik som betonar frivillighet och demokratiskt deltagande.

Studieförbund bedriver folkbildning i form av studiecirklar och kulturarrangemang. Bland annat har studieförbunden ansvar för amatörkulturen genom riksdagsbeslut. Det finns idag åtta studieförbund med olika inriktning och profil. Liberalerna anser att studieförbunden bidrar med mycket positivt i samhället, till exempel inom kulturlivet och verksamhet för äldre och människor med funktionsnedsättningar.

De senaste åren har studieförbunden varit utsatta för mycket kritik då det har uppdagats fusk och felaktigheter samt kopplingar till föreningar och aktörer som inte delar folkbildningen höga demokratiska ideal, som islamister. Det är därför viktigt med relevanta kontroller av de bidrag som betalas ut så att de inte hamnar i fel händer, utan att dessa kontroller kväver verksamheten.

Folkhögskolor använder sig av folkbildningens pedagogik och metodik för att dels erbjuda en andra chans för den som inte passat in i det ordinarie utbildningssystemet, dels erbjuda utbildningar med kulturinriktning och även mer rena yrkesutbildningar. Liberalerna ser folkhögskolan som ett viktigt komplement till det ordinarie utbildningsväsendet och som en viktig väg till arbetslivet för dem som annars skulle ha stått långt utanför.

Vi vill:

- Värna studieförbundens roll inom kulturlivet samt för äldre och människor med funktionsnedsättning
- Ha relevanta kontroller på de pengar som betalas ut för att undvika fusk och felaktigheter
- Utveckla folkhögskolans roll att ge en andra chans för den som inte passat in i skolan
- Stärka folkhögskolans inriktning mot arbetslivet



Idrott

Idrotten är betydelsefull ur många aspekter. Det gäller folkhälsoperspektivet där idrotten är viktig för att motverka sjukdomar och hälsa. I Västmanland når få invånare upp till den rekommenderade nivån av fysisk aktivitet. Det här måste vi ändra på. Alla ska kunna motionera och idrotta utifrån sina egna förutsättningar. Vi vill ha en fri och självständig idrottsrörelse med demokratiska värderingar som ger alla positiva upplevelser av idrott. Det gäller möjligheter att träna och möta människor i socialt samspel.

I Västmanland har Liberalerna tagit initiativ till ett idrottspolitiskt program som ger stöd och vägledning för regionens arbete med idrott- och folkhälsoverksamhet. Det ska också skapa en tydlighet kring vilka utvecklingsområden som ska prioriteras under programperioden. Programmet är ska även kunna vara ett stöd för kommunerna samt skapar underlag för samverkan i länet gällande idrott och folkhälsofrågor. Arbetet med programmets prioriterade utvecklingsområden ska utvecklas och förstärkas.

Engagemanget och sammanhållningen inom idrottsrörelsen betyder mycket för samhället. Idrotten har en viktig samhällsekonomisk betydelse när det gäller lokalisering av företag och val av boende såsom hälsofrämjandet. Idrottsevenemang gynnar besöksnäringen och därmed näringslivet. Liberalerna Västmanland vill arbeta för att idrotten ska ha goda verksamhetsvillkor i hela länet.

Idrott, lek och rörelse är viktigt för alla, inte bara för dem som vill och kan elitsatsa. Idrottsrörelsen bör erbjuda verksamhet också för dem som inte vill tävla. Möjlighet till spontanidrott ska finnas i boendemiljön. Det är även viktigt att idrottsarenorna i Sverige anpassas för personer med funktionsnedsättningar så att alla kan vara en del av idrotten – både som publik och som aktiva. Det är också viktigt att även den som inte är lockad av organiserad idrott får möjlighet och uppmuntras till fysisk aktivitet, motion och rörelse som till exempel dans och friluftsliv.

Den regionala idrottsplanen ska vara vägledande för hur regionens kommuner ska arbeta med idrott och den ska vara inspirerande för näringsliv, organisationer och enskilda individer i utvecklingen av idrotten.



Vi vill:

- Utveckla och förstärka arbetet med de prioriterade områdena i det idrottspolitiska programmet
- Verka för goda villkor för idrottsföreningar i hela länet
- Utöka möjligheterna till spontanidrott i närområdet
- Uppmuntra den som inte kan eller vill delta i organiserad idrott till andra former av motion och rörelse

